

TUDÓSÍTVÁNY

A KEGYES TANÍTÓRENDIEK

BUDA-PESTI FÖGYMNASIUMÁRÓL

az 187⁵₆-iki tanévben.

BUDA-PEST, 1876.

NYOMATOTT A „HUNYADI MÁTYÁS” INTÉZETBEN.

TUDÓSÍTVÁNY

A KEGYES TANÍTÓRENDIEK

BUDA-PESTI FŐGYMNASIUMÁRÓL

az 187⁵/₆-iki tanévben.

BUDA-PEST, 1876.

NYOMATOTT A „HUNYADI MÁTYÁS” INTÉZETBEN.

TARTALOM.

- I. A rovarrendszer vázlatos története.
- II. A tanári kar.
- III. Az ifjuság érdemsorozata.
- IV. A sorozatban használt rövidítések magyarázata.
- V. Statistikai kimutatás a tanulókról.
- VI. Az érettségi vizsgálat eredménye az 187⁵/₆-ki tanév végén.
- VII. Jótékonyág.
- VIII. Figyelmeztetés.

I.

A rovarrendszer vázlatos története.

Nincs tanulságosabb, mint az egyes tudományágak kifejlődését élénk figyelemmel kíséreni; mert bennök látjuk hű kinyomatát a munkás emberi léleknek, mint vajúdott azok kifejlesztése- és rendszeresítésénél; hogyan küzdött az eléje gördített akadályokkal; mint diadalmaskodott végre a chaoticus anyag felett, reá nyomván arra fensőbb eredete bélyegét, a szervező egységet.

A természettudomány is, mint ilyen, a természeti testek egész összességének rendszeresítése által juthatott csak oda, hogy figyelem méltó haladását korunkban oly gyors léptekkel teheti; de a rendszer, mely anyagának bő tömegét egybefoglalja, nem egy nap műve, s nem egy buvár fáradságos kutatásának eredménye. Számosan törekvének már a régi korban a természet törvényeit tanulmányozni, hogy e törvényeket állandósítsák a természeti testekről szóló tudományban is. Habár, mint *Turgot* mondja, sok tévedés és gyakori csalódás bélyegzi az ember első lépteit; de a vélemények és a tévedések ezen lassú haladásában, melyek egymást kölcsönösen úzik, úgy látszik, mintha azon első levelek, melyeket a természet a növények támadó csirájának adott, ezeknél előbb bújnának ki a földből, azután elszáradnak az új hüvelyek támadtakor; míg végre az egész előállván, virágokkal és gyümölcscsel koronázzák meg az igazság késedelmező képét.

Hogy lássuk, mennyi véleménykülönbség s fáradságos törekvés eredménye azon rendszer, melyet napjainkban, mint tökéleteset, ismerünk a természettudományban, jelen alkalommal az állattan egy parányi, de kiegészítő részére, a *rovartanra* (Entomologia) fordítjuk figyelmünket, melynek rendszerfejlődését a következőkben vázoljuk.*)

A legrégebbi kísérletet, mely a rovarok osztályozása körül történt,

---

*) Forrásaim: *Carus* „Geschichte der Zoologie.“ 1872.
Burmeister „Handbuch der Entomologie.“ 1—5. k. 1832—1855.
Haeckel „Generelle Morphologie der Organismen.“ 1—2. k. 1866.
Linné „Systema naturae.“ 1—9. k. X. kiadás. 1788.
Oken „Allgemeine Naturgeschichte.“ 1—13. k. 1833—1842.
C. Plinii Secundii „Historiae Naturalis L. XXXVII.“ 1—5. k. 1766.

Aristotelesnek (Kr. e. 383—332.) köszönjük. Minden munkája, habár csak általánosan, a különböző állatok szerveinek összehasonlításával foglalkozik. A mit a természetrajz terén az ókorban előtte és utánna mások tettek, alig érdemel valami említést; százával és ezrével ismerték már az állatokat, a nélkül, hogy azokat természetes kapocscsal egyesíteni, rendszerbe foglalni megkísérlették volna. A régi iratok, melyek a különféle állatokról szólnak, oly kezdetlegességet s végtelen gyarlóságot árulnak el, hogy *Aristoteles* fennmaradt munkájával „*Περὶ ζῴων ιστορίαι*“ összehasonlítva, ennek íróját az állattani tudományok atyjának méltán nevezzük. *Aristoteles* u. i. nagynevű tanítványának fejedelmi bőkezűségéből nemcsak a korában ismert országok állatait összegyűjtötte, hanem azokat tanulmányozta s egymással összehasonlítván, rendszerbe foglalta. Rendszerében az összes állatokat *vértelenekre* (ἄναιμα) és *vérrel bírókra* (ἐναιμα) különíté; ez által akarván az alsó és a felső fokú, illetőleg a fejletlen és a fejlett állatok közötti különbséget elétüntetni, melyet napjainkban *Cuvier* és *Lamark* nyomán gerinctelen vagy bőrvázaz és gerinczes vagy csontvázaz fogalommal jelölünk; azokat szerinte a *Puhányok* (μαλάκια), a *Héjanczok* (μαλακόστρακα), a *Héjasok* (δαστρακόδεγμα) és a *Rovarok* (ἔντομα) képezik; ezek közé pedig a *négy lábúak* (τετράποδα), melyek a) az *Emlősöket* (ζωοτόκα), b) a *Hüllöket* (ἄσποδα) foglalják magukban, továbbá a *kétfábúak* (δίποδα seu ὀρνίθες) és a *lábatlanok* (ἄποδα) tartoznak.

Aristoteles elnevezését nem találjuk helyesnek, ha a vértelenség fogalmát úgy vesszük, mintha az alsó fokú állatok edényrendszerében semmi vérnek megfelelő életnedv nem volna; de ha a vér alatt nem egyedül vörös életnedvet értünk, akkor elnevezését helyesnek mondhatjuk; jöllehet a Gilisztának, a Nadálynak s néhány tengeri féregnek, melyeket *Aristoteles* a vértelen állatok közé sorozott, szintén piros vérök van.

Mellözve *Aristoteles* állatfelosztásának részletezését, itt csak rovarrendszerét vizsgáljuk.

Szerinte a *Rovarok* (ἔντομα), melyeket a vértelen állatok utolsó osztályába sorozott, feloszolnak *szárnyasokra* és *szárnyatlanokra*; ezek között megkülönbözteti még a kemény szárnyfedelű bogarakat azoktól, a melyek ilyenféle szárnyfedők nélkül szükkölködnek. A szárnyas rovarokat ismét felosztá *négy- és kétszárnyúakra*; az elsőkhöz számította.

az *ugrókat*; ilyenek a Sásák, továbbá

a *csőröseket*; minők a Poloskák, végre

a *szívókat*; ilyenek a Lepkék.

A többi négy szárnyúakat újból felosztotta *nagyobbakra*, melyek alatt valószínűleg a Szitakötöket értette, és olyanokra, melyek *potrohnyújtványt* viselnek, mint a Fűrészek, a Törözsök stb.

A kétszárnyúak között megkülönbözteté a *kisebbeket*, ilyenek a Szúnyogok, a Legyek stb. azoktól, melyeknek *szűrőszájuk* van, minő a Bögöly (*Oestrus*), a Pöcsök (*Tabanus*) stb.

Külön osztályozá azon rovarokat is, melyek *szárnyasak és szárnyatlanok* is lehetnek; ilyenek pl. a Hangyák és a Mecsérek (*Lampyris*).

A szárnyatlanok közé sorozta a Soklábúakat, az Ászkákat, a Bököket és a Pókokat, valamint a Pulex- és a Pediculusfajt.

Végre felosztotta még a rovarokat rágókra és nyelvel szívókra; ez utóbiakhoz számítá a Méheket és a Tipolyféléket (Tipulida), melyeknek valódi pödörnyelvük hiányzik.

Aristoteles e rovarfelosztása oly igen találó, hogy tőle méltánylásunkat még jelenleg sem tagadhatjuk meg.

Egészen más úton haladt a rómaiak legnagyobb természetbuvára *Caius Plinius Secundus* (+ Kr. u. 79.), kinek számos irata közül csak „Természetrája“ származott által korunkra. E munka *Encyclopaediának* bizvást nevezhető; mivel ennek XXXVII könyvében rakta le az emberi munkásság termékeit, a szellem felfedezéseit, képességeit.

Természetrájának I. könyvében a tárgyak beosztását sorolja fel és a szerzők névjegyzékét adja; a II-ban értekezik a világról, az elemekről és a légtünetekről; a III—VI. könyvben a földrajzról szól; a VII-ben leírja a különböző emberválfajokat és a nevezetesebb találmányokat; a VIII-ban előszámálja a szárazföldi (terrestria), a IX-ben a vízi (aquatilia), a X-ben a repülő (volatilia) állatokat és a XI. könyvben a különféle rovarokat (Insecta) írja le, míg az ezeket követő könyvekben a növényekről és az ásványokról értekezik.

Plinius előadása erőteljes ugyan, de gyakran keresetté, homályossá válik, s e miatt sokszor a természeti tárgyak szemlélésénél magasabb eszmékre emelkedni nem tud; mindezeknek daczára oly természetbuvárnak mutatja magát, ki nem csak gyűjt, észlel és tapasztalatokat szerez, hanem egyszersmind tudós is, ki mint katona és tisztviselő foglalkozásaiból fennmaradt idejét a tudományoknak szenteli.

Valamint *Plinius* „Természetrájában“ az állatok számbavehető osztályozásának nyomára nem akadunk, épen oly kevéssé találjuk azt fel *Solinus* és *Galenus* (a boncztani tudomány megalapítója, mgh. Kr. u. 200.) irataiban. *Aelianus* is irt az állatokról; könyve azonban az egyes állatok felületes, sokszor mesés leírásából áll.

Az állatoknak hasonló rendszertelen, mesés előtüntetésével találkozunk a VII. században *Isidorus Hispalensis* sevillai püspök (mgh. 636.) „De ordine naturarum“ czimű iratában; sőt még a XIII. században *Albertus Magnus* regensburgi püspök (1193—1262.) nagy szelieme sem tudott kora természetráji korlátoltságán felülemelkedni. Mindketten u. i. *Pliniust* követve, vagyis inkább kivonatozva rendszertelenül hagyták hátra munkáikban hiányos természetráji ismereteiket.

Aristoteles után tehát a természettudományok terén sem az ó-, sem a középkorban semmi figyelemre méltó nem történt, egész a XVI. századig, míg t. i. *Gesner Konrád**) (1516—1565.) a természetráji művelésé-

---

*) *Gesner Konrád* szül. 1516-ban Zürichben; szülővárosa segélyezése mellett Franciaországba utazott az orvosi tudományok tanulása végett. később azonban változó szándékkal a görög és a latin nyelvészetre adta magát, de Párisban szűk

hez nem fogott. Ezen szegény, de szorgalmas svájci férfi összegyűjtte mindent, miket koráig az állatokról írva talált, ezeket saját észleleteivel szaporítván, öt kötet munkát irt az állatokról; mielőtt azonban a rovarokról irt műve napvilágot látott volna, megszünt élni. Kéziratai *Kamerarius*hoz jutottak, kitől dr. *Wotton* angol orvos megvette, s kiadás végett *Penn Tamáshoz* Londonba küldötte; de ez meg nem felelvén a megbizatásnak, a kéziratok halála után *Mouffet* természettudóshoz kerültek, ki az ő „*Theatrum Insectorum*“ című munkájába beolvasztotta, mi által a mű csaknem száz év után végre napvilágot látott 1634-ben. Benne *Gesner* felosztása a következő:

1. *Sejtkészítők*; Darázsok, Méhek.
2. *Szárnyatlanok*; Pókok, Hangyák stb.
3. *Soklábúak*; Ászkák.
4. *Törös szájuak*; Legyek, Sáskák, Kabóczák.
5. *Kemény szárnyfedelűek*; Bogarak.
6. *Hernyók és Lepkék*, melyekhez még a Kérészek (*Ephemera*) és a Mecsérek (*Lampyris*) is tartoznak.

Gesner joggal nevezhető a természettudományok megújítójának; mert ő volt az, ki fáradhatlan szorgalommal a koráig elhanyagolt természet-tanulmányozást felébresztette s buvárkodása által addig még nem ismert természeti kincseket fedezvén fel, azokat állandósította; nélküle bizonyára a tudomány hosszan tartó álmából sokáig fel nem ébredt volna.

Utána az olasz *Aldrovandi* (szül. 1522. Bolognában, mgh. 1605.) mondható elsőnek, ki szorosán vett rovarászattal foglalkozott, s hét könyvben (1599) tüzetesebben kezdé a rovarokat ismertetni. Nála találjuk legelőször a rovarokat *szárazföldiekre* és *viziekre* osztva, melyeket ismét a *szárnyak* és a *testalkat* szerint csoportosított. Felosztá még a rovarokat, melyeket a vértelen állatok közé sorozott, hét külön csoportra, nevezetesen a *sejtkészítők* közé számítá a Méheket, Darázsokat, Pöszöröket (*Bombus*), utánok következnek a többi *szárnyfedő nélküli négy lábúak*, t. i. az egyszínű vagy tarka hernyójú Lepkék, ezeket követik a *két szárnyúak* és a Tücsökfélékkel együtt a Bogarak, végül a Táltor-(*Mantis*), a Szöcske-(*Locusta*) és a Sáskaféléket sorozta. *A lábakkal ellátott szárnyatlan rovarok*, melyekhez a Hangyát, a Poloskát, a Pulex- és a *Pediculus*fajt, valamint a Lóférget (*Grylotalpa*), a Bökölt és a Soklábúakat számítá, felosztása szerint a Férgekhez képeznek átmenetet. — Ily módon már meg lőn vetve az Entomologia alapja, melynek több más kedvelője is akadt, nevezetesen: *Hoefnagel* kiadta a rovarok színezett rajzát, *Redi* (1668) irt a rovarok származásáról, *Malpighi* ismertette a Selyemhernyókat, *Swammer-*

anyagi körülményei miatt sokáig fenn nem tarthatván magát, előbb Strassburgba vonult, majd mint orvostudor sokféle hányatás után 1558-ban szülőföldén a természetrajz tanárává választatott; ily minőségben az 1565-ben uralgó járvány áldozata lett.

dam*) végre a rovarok életmódját észlelvén, első volt, ki azokat természetes rendszerbe állította (1669). Rendszere a következő:

I. Rovarok átalakulás nélkül.

1. osztály. Szárnyatlanok, vedlenek, de eredeti alakjukat megtartják. Ide tartoznak a Pókok, Pediculusfélék, Rinyák, Bökölök, Nadályok, Csigák stb.

II. Rovarok átalakulással.

2. osztály. Szárnyasak, félátalakulást szenvednek, álcakorukban hat lábuk van. — Ide tartoznak a Reczésszárnyúak, az Egyenes szárnyúak és a Fél szárnyúak.
3. osztály. Tökéletesen átalakulók, az álcák magukat bebábozzák. Ide tartoznak a Hártyásszárnyúak és a Pikkelyes szárnyúak.
4. osztály. Rejtett átalakulók, az álcák bőrük alatt változnak át és peteszerű bábót képeznek. — Ide számítjuk a Kétszárnyúakat.

E rendszer *Swammerdam* „Természettörténete“ című munkájában a szerző halála után jelent meg 1685-ben, s habár nem is volt a rovarok szerveire alapítva, mégis mivel sok természetes feltételt foglalt magában, példányul szolgált egyideig, annál is inkább, mert benne rovarboncztani rész is foglaltatott.

Ezután már az entomologok főfigyelmüket mindig a rendszerre fordították, melynek alapján írt *Goedart* (1662 és 67) a rovarok átalakulásáról; *Merian Sybilla* észleleteket tett a Lepkék fejlődéséről, s a tudomány szeretetétől ösztönözve Szurinamba utazott Amerika rovarvilágát tanulmányozni. *Leeuwenhoeck* göröcsői vizsgálatokat tett (1676), melyeket *Vallisnieri* szélesebb alapon folytatott, s leírta a rovarok fejlődésmenetét (1715). *Lyonet* (1707—1789) a Selyemhernyók boncztanát hagyta hátra, *Villers* és *Buc'hoz* a francia-, *Panzer* a német-, *Harris* az angol-, *Thunberg* a svéd-, *Scopoli* a Krajnai, *Koelreuter* az amerikai és *Paykult* újból a svédországi rovarokat ismertette. Rajtok kívül irtak még mások is egyes rovarcsoportokról, nevezetesen: *Stoll* a Fél- és az Egyenesszárnyúakról, *Esper* a Lepkékről, *Voet* a Bogarakról, mely utóbbinak leírását *Olivier* Entonomológiájába is felvette. Ebben az időszakban nem találkozunk még a Pankányok (Arachnida) és a Héjanczok (Crustacea) különválasztásával, habár az elsőekkel már *Clerck* és *Herbst*, az utóbbiakkal ugyancsak *Herbst* tüzetesebben foglalkozott; a vízi Pankányokat továbbá, mint alsófokú Héjanczokat, *Müller* mintaszerűen leírta és ismertette; *Brisson* pedig a Héjanczokat, mint a rovarok egy külön csoportját hozza fel, jóllehet ezeket már *Müller* is „Insecta testacea“ néven említi. A mondottakon kívül

*) *Swammerdam* szül. 1637. Amsterdamban; tanulmányait Leydenben kezdte. Franciaországban folytatta és végezte be. 1667-ben gyakorló orvossá lett, s ily minőségben is szenvedélylyel foglalkozott az alsóbb rendű állatok bonczolásával, mely téren, valamint általában az anatomia terén, érdemeket gyűjtött magának. Meghalt 1680.

Cavolini is figyelemreméltó tanulmányt közölt (1787) a Héjanczok szaporodásáról és fejlődéséről. Mindezek dicséretre méltó fáradozások voltak, melyeket még korunkban is nem lehet figyelemre nem méltatnunk, s a kitaró szorgalmat példányul nem választanunk.

Korának nevezetesebb rendszerirója volt az angol *Ray János**) (1628—1705), kinek „*Methodus Insectorum*“ című munkájában (1705) rendszere a következő:

I. Rovarok átalakulás nélkül (Ametaphorata).

1. Lábatlanok (Apoda). — Gyűrűs állatok.

- a) Szárazon élők (Terrestria).
- b) Víziek (Aquatica).

2. Lábbal ellátottak (Pedata).

- a) Hatlábúak (Hexapoda).
  - α) Szárazföldiek (Terrestria). Pediculus.
  - β) Vízben élők (Aquatica).
- b) Nyolc lábúak (Octopoda). Pókok.
- c) Tizennégy lábúak (Quatuordecimpoda). Rákok.
- d) Soklábúak (Polypoda).
  - α) Szárazföldiek (Terrestria). Rinyák.
  - β) Víziek (Aquatica). Környlábúak. Egyenlábúak.

II. Rovarok átalakulással (Metamorphota).

1. Az álcák és a bábok mozgók (Larvis et puppis agilibus). Egyenesszárnyúak, Félszárnyúak.

2. A báb mozdulatlan (Puppa immobili.)

- a) Bogarak (Coleoptera).
- b) Egymásra borított szárnyúak (Aneloptera).
  - α) Pikkelyes szárnyúak (Alis farinaceis). Lepkék.
  - β) Hártyás-szárnyúak (Alis membrancis). Legyek, Darázsok stb.

III. Rovarok, melyeknek petéből fejlett álczaik többszörös vedlés után szárnyakat nyernek. (Matamorphosi simplici e vermiculo in animalculum volatile, interposita aliqua quiete). Kérészek, Szitakötők.

Ray egy hátra hagyott munkája, a „*Historia Insectorum*“, halála után a londoni királyi Akadémia megbízásából *Lister* által adatott ki 1710. Ebben ő új osztályzatot állított fel, melyet a rovarrendszer fejlődése tekintetéből megemlíteni szükségesnek tartunk. Ezen osztályozás a következő:

---

*) *Ray (Rajus) János* szül. 1628. Essexben (Angolország); 1644. a cambridgei egyetemre ment, honnan a hittani tudományok befejezése után kikerülván. hazájában, valamint a Continensen utazásokat tett, s életét a Willughby-családtól nyert csekély évdíjből tartván fenn, folytonos munkásságban töltötte. Meghalt 1705.

I. Rovarok, melyeknek gömbölyű petéből származott álczaik átalakulást nem szenvednek (Insecta ex ovis sphaericis, quae nullam subeunt metamorphosim).

- a) Hatlábúak (Pedibus senis). Pediculus.
- b) Nyolclábúak (Pedibus octonis). Pókok.
- c) Soklábúak (Pedibus plurimis). Rákok, Rinyák.
- d) Lábatlanok (Pedibus nullis). Gyűrűs állatok.

II. Rovarok, melyeknek hosszúkás petéből származott ivadékaik átváltoznak (Insecta ex ovis longiusculis, quae metamorphosim subeunt).

- a) Bogarak (Coleoptera).
- b) Egymásra borult szárnyúak (Anelytra).
  - α) Négy csupasz szárnyúak (Pennis quatuor nudis).
  - β) Pikkelyes szárnyúak (Pennis quatuor farinaceis).
  - γ) Kétszárnyúak (Pennis duabus).

Ez képezi *Raynak* módosított rendszerét, mely csak abban különbözik az elsőtől, hogy annak harmadik főcsoportját ebben a második alá helyezte.

Raytól *Linnéig* *) semmi nevezetes nem történt az entomologiai rendszer terén; midőn azonban a természettudományok e hőse 1735-ben közre bocsátá „Természet rendszere“ című munkáját, benne a rovarok is új felosztást nyertek, melyeket ő szárnyaik és alkatuk tekintetbe vételével igen elmésen osztályozott. Állatrendszerének ötödik osztálya, hová az egyszerű szívvel, fehér vérrel és ízelt lábakkal ellátott állatok tartoznak, minden Rovart és Héjanczot magában foglal, mely kettőnek összkapcsolata egy főcsoportot, „Insecta“ képez. Részletezése a következő:

I. Rovarok szárnyakkal.

1. Bogarak. Coleoptera	1.
2. Kemény vagy hártvás szárnyúak. Hemiptera	2.
3. Mindenik szárny bőrnemű.	
a) Pikkelyes szárnyúak. Lepidoptera	3.
b) Minden szárny csupasz, bordázott.	
α) Reczés szárnyúak. Neuroptera	4.
β) Hártvás szárnyúak. Hymenoptera	5.

II. Rovarok két szárnynyai. Diptera. . . . . 6.

III. Rovarok szárnyak nélkül. Aptera. . . . . 7.

- 1. Hatlábúak. Pediculus, Pulex és mások.
- 2. Hatnál több lábúak.
  - a) A fej a torral összenőtt. Pókok.
  - b) A fej szabad. Rinyák, Soklábúak.

---

*) *Linné (Linnaeus) Károly* szül. 1707. Rashultban (Délsvédország), korának hírneves természetbuvára s a porzókra alapított növényrendszer megalapítója, többrendbeli tudományos utazást tett; 1738-ban Stockholmban ásványtani tanár lett. majd Upsalában 1741-től az orvosi és a növénytani tudományokat tanította. Főműve a „Systema naturae.“ 1735. és a „Species plantarum.“ 1754. Meghalt 1778.

E rendezés által tagadhatlan, hogy a rovarok némi természetes, ennek következtében összefüggő egészet képeznek; de, ami gyakran megtörténik, ha a rendszerezésnél csupán csak egylényeges rész vétetik tekintetbe, sok különböző állat kerül együvé. E hibát kellett a későbbi systematikusoknak elkerülniök, hogy a rovarokat természetszerűbben osztályozhassák. Főököt erre a Hemipterák szolgáltattak, melyekhez a legkülönbélebb s jellemnyeikben teljesen elütő állatok voltak sorozva, minők pl. a Kabócák, Levelészek stb., melyeknek rendszeren négy fejlett szárnyuk van. Vannak még e rendszerben oly rovarfajok is, melyek szájszerkezetükre nézve egészen elütnek egymástól; ez volt oka, hogy *De Geer* (1720—1778), svéd természetbuvár, nem elégedvén meg *Linné* hiányos rovarrendszerével, annak Hemipteráit más elvek szerént csoportosította (1752), mi által a következő új rendszer származott:

I. **Rovarak szárnyakkal** (Alata).

A) Csupasz szárnyúak (Gymnoptera).

1. Pikkelyes szárnyúak (Lepidoptera).
2. Nyelvetlenek (Elinguia). Gyöngyék, Kérészek.
3. Reczésszárnyúak (Neuroptera). Szitakötők és *Linné* egyéb Reczésszárnyúi.
4. Hártyásszárnyúak (Hymenoptera). Mint *Linnénél*.
5. Egyenlő szárnyúak (Siphonata). Kabócák, Levelészek.

B) Bordázott szárnyúak (Vaginata).

6. Bőrszárnyúak (Dermoptera). Vizi és szárazföldi Poloskák.
7. Félszárnyúak (Hemiptera). Csótánok, Sáskák.
8. Bogarak (Coleoptera).

C) Kétszárnyúak (Diptera).

9. Rostás szárnyúak (Halterana). *Linné* Dipterái.
10. Merszíposak (Proboscidea). Pirékek.

II. **Rovarak szárnyak nélkül** (Aptera).

11. Ugrók, hat lábbal (Saltatoria). *Pulex*.

D) Lépők, átváltozás nélkül (Gressoria).

12. Hatlábúak (Hexapoda). *Lepisma*, *Termez*, *Podura*.
13. Nolec- vagy tízlábúak (Atrachelia). Pókok, Rákok,
14. Héjanczok (Crustacea). Egyenlábúak, Környlábúak, Soklábúak.

E rendszer, mely tisztán mesterségesnek nevezhető, noha több osztályzati alapon nyugszik, célját, mint ilyen, el nem érheti; u. i. a második és a harmadik rend hibásan van egymástól elválasztva, jóllehet *Linné* Félszárnyúinak szétválasztása kívánatos vala; az ötödik és a hetedik rendet egyesíteni kellett volna, a melyekhez a tizedik rend, mint kiegészítő

járol; a tizenkettedik és a tizenharmadik rend a különböző fajú rovarok vegyülékéből áll és a tizennegyedik épen nem vezet pontos meghatározáshoz.

De Geer után tíz évvel (1762) később a rovarok rendszerezésével a francia *Geoffroy* (1725—1810) lépett a színtérre, melyet az angolok és a svédek félszázad óta elfoglalva tartottak; habár a francziák ez idő alatt sem szüntek meg a természettudományok terén működni, melynek bizonyosságául *Reamur* művét említjük. *Geoffroy* rendszere a rovarok végtagjainak izületszámán alapszik, miáltal elődénél kevesebb rendet állított fel. Felosztása következő:

1. rend. *Bogarak* (Coleop'era).

a) Kemény szárnyfedelűek.

- α) Öt lábtőizesek. Futó-, Uszó stb. bogarak.
- β) Négy lábtőizesek, Agancsár, Orrszarvú túlköncz stb.
- γ) Három lábtőizesek, Bődék.
- δ) Két előlábukon 5, a négy hátsón 4 izületűek. Izgoncz, Lisztbogár.

b) Félszárnyfedelűek.

- α) Ötízesek. Holyvák (Staphylinida).
- β) Négyízesek.
- γ) Háromízesek. Fülbemászó.
- δ) Különízesek. Nünüke (Meloë).

c) Puha szárnyfedelűek.

- α) Különízesek. Csótán (Blatta).
- β) Kétízesek. Holyaglábu (Thrips).
- γ) Háromízesek. Tücsök.
- δ) Négyízesek. Sáska.
- ε) Ötízesek. Táltor (Mantis).

2. rend. *Félszárnyúak* (Hemiptera).

- α) Háromízesek. Poloska, Kabóca.
- β) Kétízesek. Vízi Poloskák.
- γ) Egyízesek. Bukály (Nepa), Levelész.

3. rend. *Pikkelyes szárnyúak* (Lepidoptera). Mindnyájan 5 ízesek.

4. rend. *Hártyás szárnyúak* (Tetraoptera).

- α) Ötízesek. Hangyaleső, Kérész, Tegzér.
- β) Négyízesek. Nyakönczok (Rhaphidia).
- γ) Háromízesek. Szi:akötő (Libellula).

5. rend. *Kétszárnyúak* (Diptera). Mindnyájan 5 ízesek.

6. rend. *Szárnyatlanok* (Aptera). Változó lábtőizzel.

Bármily szempontból tekintjük e rendszert, természetellenesnek fogjuk azt találni, s gyarlóbbnak elődei bármelyikénél; mert már az első rendben is oly különbéle rovarokat látunk összecsoportosítva, minők a

Holyva, Fülbemászó, Nünüke stb., melyeket már *De Geer* is különbözőknek talált. Epen ilyen hibás a negyedik rend, melybe sok mindenféle rovar van egybehalmozva. Ily habozások után nagy szükség vala már egy szervező elmére, mely a zavarból helyes vagy legalább biztos irányú rendszert hozzon létre. A férfiú, ki erre vállalkozott, *Fabricius*.*) Felosztásával, melyet „*Entomologia systematica*“ 1792. című munkájában tett közzé, egészen új ösvényre lépett, mivel a rovarok rendszerezését azok szájszerveire alapította. E szervi különbségek szerint határozta meg *Fabricius* az egyes rendeket, melyeket azonban ő hibásan osztályoknak nevezett, s a rovarokat tizenhárom rendbe sorozta; első felosztása azonban csak nyolcz rendből állott, nevezetesen:

I. Rovarok rágó szervekkel.

1. Az alsó rágonyon és ajakon négy vagy hat falámmal.
  - a) Az alsó rágony szabad, fedetlen . . . 1. *Eleutherata*. (L. Coleoptera.)
  - b) Az alsó rágony sisakkal fedett . . . . 2. *Ulonata*. (Hemiptera Geer. Linné Hemipt. egy része.)
  - c) Az alsó ajak a rágonynyal összenőtt. 3. *Synistata*. (Neuroptera, Hymenoptera s némely Aptera L.)
  - d) Az alsó rágony hiányzik . . . . . 4. *Agonata*. Rák, Bököl.
2. Az alsó rágonyon két falámmal . . . . 5. *Unogata*. Szitakötő, Pók, Soklábú.

II. Rovarok szívó szájszervekkel.

- a) Pödrött szípuák . . . . . 6. *Glossata*. (Lepidoptera L.)
- b) Sertékkal takart billentyűs szípval . . 7. *Rhyngota*. (Linné többi Hemipt.)
- c) Sertékkal fedett húsos szípval . . . . 8. *Antliata*. (Diptera L.)

Fabricius ezeu osztályozásának az az előnye, hogy szerinte a rovarok minden csoportja meg lön határozva; de még sem felelhetett meg mindazon kivánalomnak, mely a szabatos rendszerezéshez szükséges. Elődeinél bár jobb, de hibás felosztásának oka vala a járatlan ut, melyre lépett, s a roppant rovarszám, melyet állandó s helyes rendszerbe hozni sok türelem, még több vizsgálat kívántatott; munkaszerető lelke azonban diadal-maskodott a nehézségeken, s megalkotá új rendszerét, melyet alcsoport-

---

*) *Fabricius*, *Keresztély* szül. 1743. Tondernben (Porosz-Szilézia); a gazdaszat és a bányászat tanára volt Kielben. Korában hires rovarász és rendszeriró. Főműve „*Genera Insectorum*.“ 1777. „*Species Insectorum*.“ 2. k. 1781. „*Entomologia systematica*.“ 4. k. 1792—94. Meghalt 1808.

tokra különítvén, a rovarok osztályozását helyes módú irányba terelte. *Fabricius* rendszerével nem vívott ki ugyan magának halhatatlan nevet, de, mint *Linné*, új úton haladván, megalapítá a tudományban tiszteletre méltó hírét. Ami téves volt rendszerében, időfolytában kijavítgatta a tudomány, de a jelenkori rendszernek csakugyan ő volt megalapítója, s példánya marad továbbra is mindazoknak, kik a tudomány haladtával tökéletesíteni törekszenek a rovarfelosztást.

A változtatások, melyeket *Fabricius* rovarrendszerén még életében tett, többfélék valának; újabb rendeket állított, a régieket határozottabban körvonalozta, s az egész rendszert kora tudományosságának színvonalára emelte. Élete alkonyán közölte újabb rendszerét függelék gyanánt munkája második kiadásában (1793), melyben osztályozása következő vala:

I. Rovarok rágó szájrészekkel.

A) Két rákonyúak.

a) Az alsó rákonyok falámokkal.

1. Szabad rákonyúak fedő nélkül	I. <i>Eleutherata</i> . Bogarak.
2. A szabad rákony sísakkal fedett	II. <i>Ulonata</i> . Egycenes szárnyúak.
3. A rákonyok az alsó ajakkal összenöttek	III. <i>Synistata</i> . Reczésszárnyúak.
4. A bőrnemű rákonyok hosszúra nyúltak	IV. <i>Piezata</i> . Hártyásszárnyúak.
5. A rákonyok szaruneműek, fogazottak, ajakfalámok nélkül	V. <i>Odonata</i> . Szitakötők.
6. A rákonyok falám nélküliek	VI. <i>Mitosata</i> . Soklábúak.
B) Kapocs vagy ollós rákonyúak	VII. <i>Unogata</i> . Pókok.

C) Kettőnél több rákonyúak.

1. A rákonyok az ajak belsején vannak.	VIII. <i>Polygonata</i> . Egyenlábúak.
2. A rákonyok az ajak külsején vannak.	IX. <i>Kleistagnata</i> . Botrogok.
3. A rákonyok tapogatókkal fedvék	X. <i>Erochenata</i> . Rákok.

II. Rovarok szívószájjal.

1. Hengeres szípúak	XI. <i>Glossata</i> . Pikkeiyeszárnyúak.
2. Az ízelt szípok szaruneműek, be nem húzhatók	XII. <i>Rhyngota</i> . Félzárnyúak.
3. A merszípok puhák, nem ízelttek	XIII. <i>Antliata</i> . Kétszárnyúak.

Fabricius e felosztásából láthatni, hogy benne nem egészen természetes a csoportosítás, s minthogy rendszerét csak saját észleletei nyomán készíté, történt, hogy sok rokonságban levő állat egymástól elszakíttatván, különböző fajok kerültek együvé. Így jutott pl. a *Pulex*faj a Rhyngoták rendjébe, jóllehet az ide tartozó rovarokkal meg nem egyező szájszerve van; valamint így kerültek a *Pediculus*félék az Antliaták rendjébe, noha átalakulást fejlődésükben nem mutatnak. Az Odonaták jellemzése is hibás, mivel a Szitakötőknek egy ízes ajakfalámuk van, és a Synistaták jellemzése nem az egész rendre, hanem csak egyes neure vonatkozik. Azonban *Fabricius* említett rendszere minden fogyatkozása daczára is nem csekély értékű, főleg azért, mivel benne az egyes rovarfajok szabatosan vannak meghatározva. Hogy pedig az említett rendszer hibátlanabb alakot öltjön, *Illiger* (1775—1816) a Linné- és a *Fabricius*-féle rendszereket egyesíté, vagyis inkább azokat kiegyenlíteni törekedett, melynek következménye egy új rendszer lön, nevezetesen:

1. <i>Bogarak</i> (Coleoptera L.) a Fülbemászó nélkül	Eleutherata	Fabr.
2. <i>Félszárnyúak</i> (Hemiptera L.)	Ulonata	} Fabr.
	Rhyngota	
3. <i>Pikkelyesszárnyúak</i> . (Lepidoptera L.)	Glossata	Fabr.
4. <i>Reczésszárnyúak</i> . (Neuroptera L.) Ide tartoznak	Odonata	} Fabr.
a Termeszek, Lepismák, Podurák	Synistata	
5. <i>Hártyásszárnyúak</i> (Hymenoptera L.)	Piezata	Fabr.
6. <i>Kétszárnyúak</i> . (Diptera L.) Ide tartoznak még	Antliata	Fabr.
a <i>Pediculus</i> , <i>Acarus</i>	Unogata	} Fabr.
	Agonata	
7. <i>Szárnyatlanok</i> (Aptera L.) A fennebbi két fajnélkül	Mitosata	
	Kleistagnata	
	Exochenata	

Ezen osztályozás által nagy közeleődés történt az Entomologia valódi alapjához, mely törekvéssel egy időben *Clairville* a rovarok egy új rendszerét ismertette; ennek azonban, mivel a tudományt egy lépéssel sem juttatta közelebb céljához, e helyen részletes megemlítését feleslegesnek tartjuk.

Az említett rendszerek a mondott állapotban maradtak egész a múlt század végeig; de ekkor az állattan, s vele egyszersmind az Entomologia, nagy, mondhatni teljes átalakuláson ment át mintegy önkénytes nyomás folytán a tulajdonképeni természetes rendszerbe, amelybe azt a boncztani vizsgálatok terelték. *Blumenbach* kiadott „Handbuch der vergleichenden Anatomie und Physiologie 1779.“ című munkája által a természetbúvárokat új térre vezette, miáltal működésök nagyobb életrealóságot nyert. Így keletkezett az állattan boncztani iránya, melynek hírneves képviselője *Cuvier*. Átment ez irány később az élettani térre is, mely nemcsak, mint a boncztan, az alakot, hanem az állat egész lényét az alak kinyomatában

ismerteti. E kettőnek egyesítése által származik az életboncztani rendszer, mely egyedül képes azon egyoldalúságtól megóvni, amelybe az első igen könnyen ejthet; e rendszert némelyek bölcsészetinek is szokták nevezni. Az alap eszerént, melyen az újabb rendszer nyugszik, életboncztani, mely, mint ilyen, egyedül érdemi meg e neveztet. *Oken* és rendszere ezen irány képviselője.

Az állattan legújabb irányú rendszerezése legfőbb érdeme az elsassi születésű *Cuviernek*. Az ő kiadott munkájában a rovarok osztályozása még Linné szellemében történt, de a csoportosítás benne már az újabb haladás műve. Ezen első, t. i. a rovarok életboncztani alapon nyugvó csoportosítását két főosztályra összehasonlító boncztanában függelék gyanánt közölte; elben ő a sajátvéredényekkel ellátott állatokat *Crustaceákra* különítette, a többieket pedig *Insecta* név alatt egyesítette. — Eközben egy más francia természetbúvár, *Latreille*, a rovarok új felosztását tette közzé, melyben az Egyenesszárnyúaknak (Orthoptera) felvétele és a Szárnyatlanoknak (Aptera) felosztása által Linnéével megegyező hét rendet alkotott. *Latreillenek* ezen osztályozása által annyiban van érdeme, amennyiben a rokon családokat együvé kapcsolván, az Entomológiának hasznos szolgálatot tett. Rovarrendszerét Párisban kiadott „Genera Crustaceorum et Insectorum“. 1806. című munkájában közlé a tudományos világgal. Ő is, mint *Cuvier*, Linné Insectáit két főcsoportra a Crustaceák és az Insecták csoportjára különítette; azokat a szív és a kopolytú jelenléte által különböztette meg, míg ez utóbbiak légsővek (trachea) által légzének.

Azon 36 év alatt, mely *Latreille* természetrendszerének kiadása után eltelt, más francia természetbuvárok is foglalkoztak a rovarok rendszerezésével, kik között legkiválóbb figyelmet érdemel *Lamarck*. Tőle bírjuk a Pankányok (Arachnida) rovarosztálylyá történt emelését, miáltal nála fordul elő legelőször Linné Insectáinak három osztálya, t. i. a Héjanczok (Crustacea), a Pankányok (Arachnida) és a Rovarok (Insecta). Rendszerében még a rovarokat külön két főcsoportba, s ezeket négy-négy rendbe sorozta. *Dummerich* földieitől eltérőleg a rovarokat az Arachnidák alá sorozta; különben rendszere kevés kivétellel Linnéével megegyez. Ő is Linné Insectáiból két osztályt alkotott, t. i. a Héjanczok és a Pankányok osztályát, melyek közül az első a Rákféléket, az utóbbi pedig a hatlábú Rovarokat, Bökölöket és a Soklábúakat foglalja magában; ezen kívül törekvését oda irányozta, hogy a szétválasztott rokon családokat más elvek szerént ismét egyesítse, különösen, hogy a fajok határozottabban legyenek körvonalozva és a fajjellegek kevesbítessenek.

Amíg a francia természetbuvárok az említett irányban kezdettek a természettudomány terén működni, az angolok sem szűntek meg az Entomológiát hasonló szellemben művelni. A sok közül három férfiú érdemi meg kiváló figyelmünket: *Leach*, *Kirby* és *Mac-Leay*. Az elsőnek rendszere bölcsészeti alapon nyugszik, melyet később a többi természetbúvár is elfogadott. *Kirby* két főcsoportra s tizenkét rendre osztott rendszerével vált híressé, mely rendszert barátjával, *Spencével*, sok fáradtsággal és

figyelemmel dolgozott ki. Némely rendet elődjétől *Leachtól* vett át, másokat buvárlata alapján maga alkotott, miáltal a rovarrendszert elődeinél tökéletesebb alakba öntötte. Ami végre *Mac-Leay* rendszerét illeti, benne a következő négy alaptétellel találkozunk :

1. *A természetország minden természetes csoportja önmagába tér vissza, belőle csupán csak az alakok válnak ki.*

2. *E kör minden egyes csoportja magába zár öt más kört, melyek tehát a főkör által kapcsolvák egybe.*

3. *Ott, hol e körök egymástól eltávoznak, alcsoportok keletkeznek, melyek által azok összeköttetésben maradnak.*

4. *Az egyes körök tagjai, melyek határozott helyet foglalnak el, megfelelő irányt mutatnak ott, hol a körök érintkeznek.*

Ezen alaptételnek megfelelőleg a szerves természeti testeket két nagy körre osztá, melyek közül egyik a *növényeket*, a másik az *állatokat* foglalja magában. Mindenik öt körből áll, melyek az állatoknál következők : *Acriták* (Ázalagok, Habarczok), velők határosak egyrészlől a *Puhányok* (Mollusca), más részlől a *Sugárállatok* (Radiata), ezekkel érintkeznek az *Ízállatok* (Arthrozoa) és a Puhányokkal a *Gerinczesek* (Vertebrata), melyek a Halak (Pisces) által a Rovarokhoz (Insecta), s a Kétéltűek által a Puhányokhoz képeznek átmenetet. Az Ízállatok ismét öt csoportot alkotnak, melyek közül csak hármát, az *Ametabolaták* (át nem alakulók), a *Mandibulaták* (rágó szájúak) és a *Haustellaták* (szívó szájúak) csoportját említjük; az elsők fejlődésük alkalmával alaki módosulást nem szenvednek, a két utóbbiak szárnynyal vannak ellátva és részben, vagy teljesen átváltoznak.

Az említett felosztás szerént, tagadhatatlan, sok rokon sajtáságú állat kerül együvé; de különös berendezésénél fogva mesterkéltnek, természetelleninek tünik fel. Helyesen jegyzé meg tehát több természetbuvár, s közöttük *Goldfuss*, hogy e rendszerben az állatok nem a fejlődés szerént emelkednek fokozatosan, hanem a bizonyos pontokon érintkező állatcsoportok egyénei egészen különböző alakúak, és csak a közbe eső állattagok által mintegy erőszakos módon kötvék egy egészszé.

Figyelemreméltó *Burmeister**) rovarrendszere is, melyet ő „Handbuch der Entomologie“ című terjedelmes munkájában közöl. E rendszerben a Linnéféle Insectákat *négy osztályra* látjuk választva, nevezetesen : a *Héjanczok* (Crustacea), a *Soklábúak* (Myriapoda), a *Pankányok* (Arachnida) és a *Rovarok* (Insecta) osztályára. A Rovarok ismét feloszolnak *tökéletlen* és *tökéletes átalakulókra*; az elsőkhöz tartoznak a csőrös szájú *Félszárnyúak* (Hemiptera s. Rhynchota), továbbá a rágó szervekkel ellátott *Egyenes szárnyúak*

*) *Burmeister Hermann* szül. 1807. Stralsundban (Pomerania); 1837-ben a hallei állattani tanszéket nyerte el. 1848. évben tagja volt a frankfurti parlamentnek. Beutazta Braziliát (1850—52.). Uruguayt és Argentin köztársaságot (1856—60.), mely utóbbiban 1861. letelepülvén, Buenos-Ayresben az általa alapított természettörténelmi Muzeum igazgatótanára lett. Számos művet irt, melyek közül a „Grundriss der Naturgeschichte“ tiz kiadást ért; a „Handbuch der Entomologie“ befejezetlen.

(Orthoptera s. Ulonata) és a *Reczésszárnyúak* (Neuroptera s. Synistata); az utóbbiakhoz, vagyis melyek átalakulást szenvednek, számítjuk a *Kétszárnyúakat* (Diptera s. Aniliata), a *Pikkelyes szárnyúakat* (Lepidoptera s. Glossata) és a *Hártyásszárnyúakat* (Hymenoptera s. Piezata), az említett szívó szájuakon kívül ide sorozza még a rágó szíjú *Bogarakat* (Coleoptera s. Eleutherata). A *Szárnyatlanok* (Aptera) nevezete, mely más rovarrendszerben egy önálló rend jellege, *Burmeister* rendszerében névlegesen nem fordul elő; mivel igen különösnek tűnik az fel, hogy ugyanazon egy rendnek tagjai szárnyatlanok és szárnyasak lévén, közösen Apteráknak hívasanak. Ennek következtében a régi rendszerekbe Apteráknak nevezett rovarok *Burmeister* rendszerében sajátágaiknak megfelelő rendekbe sorozvák.

Az állatok általános rendszerezése alkalmával az *Iziábúállatoknak* is sok tanulmányozójuk, ismertetőjük akadt; az előbbi századok kezdetleges, mondhatni parányi irodalma rövid idő alatt óriásivá növekedett. *Illiger*, *Germer* és *Zincken*, *Thon*, *Silbermann*, *Thonson* és mások, kik már egyes osztályok tanulmányozása által jelentékeny előhaladást tettek, a rovaroknak részint csoportosítása, részint ismertetése következtében szép nevet vívtak ki; majd egyes tudományos közönyök körül csoportosultak a természet barátai, mely közönyök hasábjain egyéb természeti tárgyakon kívül a rovarokkal is foglalkoztak. Így keletkeztek a természettudományi társulatok és ezeknek megfelelő organumok, nevezetesen Franciaországban (1832), Angolországban (1833), Németországban (Stettin, 1837), Magyarországon (1841), Hollandban (1857) s.b.

Amíg a vizsgálódások az állattypusok szabatos meghatározásához nem vezettek, mindaddig a rendszerek felette hiányosak voltak és sok tévedésbe ejtettek; midőn azonban a természetbuvárok az állatcsoportokat szorosabban körülírták, mindegyre kevesbültek az ingadozások, melyek a rendszert bizonytalanná tették s magát a buvárt sok tévedésbe ejtették. Így ami *Fabriciusnak* rendszere felállításánál még nem sikerült, azt már *Latreille-nél* (1762—1833) alkalmazva találjuk, amennyiben rendszerébe csak a valódiaknak tartott rovarokat vette fel, s ez által az egyes rendeket is pontosabban meghatározhatta. Ugyancsak nála találjuk először a Pankányokat fejtelten néven említettetni, és a Soklábúakat is már külön csoportosítá. Miután pedig *Cuvier* 1800-ban a Héjanczokat, *Lamarck* 1801-ben a Pankányokat önálló osztályokká emelték, ezek a valódi rovaroktól egészen különváltak. Így lett lassanként *Linné* Insectáiból négy külön osztály, a mint ezek napjainkban is fenállanak. A Soklábúak helye azonban nem volt még a rendszerben határozottan kimutatva, amint hogy ezt *Latreille* is sokszor változtatta; *Leach* (mgh. 1836) a Soklábúakból külön osztályt alkotott, melyet később *Erichson* s utána *Siebold* megszüntetvén, az egész osztály a Héjanczokhoz visszacsatoltatott.

A rovarrendszerek ekkoráig a szárnyakra és a szájrészekre valának alapítva, mely nemű osztályozás tökéletesítésében *Kirbynek* (1759—1850) és barátjának, *Spencének* (1783—1860), nagy érdemük van. *Leach* rendszerét már a fejlődésre alapította, az egyes rendek alkotásánál azonban a szár-

nyakat és a rákonyokat vette tekintetbe. *Oken* négy osztályú rendszerének alapjául az átalakulást választá, melyet 1821-ben úgy módosított, hogy a tökéletlen átalakulókat félig átalakulóknak nevezte. *Burmeister* is 1837-ben rendszere alapjául ugyanezt fogadta el, habár még 1832-ben kézikönyvében az említetteket át nem alakulóknak jelezte. A természetbölcészeti rendszerben a buvárok az állatokat mint vízieket, szárazföldieket és légieket (Féreg, Pankányok és Soklábúak, Rovarok) tekintik; de mivel a víziek és a szárazföldiek között átmeneti alakok találhatók, a Héjanczokat e kettő közé ékelik. A Cuvierféle ízlábú-állatfelosztás még eddig nem volt egészen tökéletes, mivel a Cirripediák még a Puhányok között foglaltak helyet; jöllehet *Lamarck* már 1802-ben héjas Héjanczokat említ, *Latreille* pedig a Gyűrűs állatokkal akarta a Puhányokat és az Ízlábúakat áthidalni. A Cirripediák még 1830-ban is *Cuviernél* a Puhányok között maradtak. A mondott évben *Thompson* szorgos vizsgálódásának köszönjük a Héjanczok fejlődésének felderítését, mely *Burmeister* (1834) és később *Bate* vizsgálata által is helyesnek bizonyult; majd *Darwin* a Puhányok fejlődésének mellék körülményeit is behatóbban fürkészte, mi által észleleteit szélesebb alpra fektetvén, a Puhányok fejlődéséről ismeretünket (1851-től) messzebbre vitte. Nem sokára felfedeztetett, hogy az eddig féregnek tartott élődiék, a parányi *Lernaeák* szintén rovarok. Ezeket előbb *Blainville* az Ízállatok közé, majd *Latreille* a Helmintheákhoz sorozta, utoljára pedig *Nordmann* megfigyelt fejlődésére támaszkodva a Héjanczokhoz csatolta; amint végre *Schubaert* a Pentastomák fejlődését felderítette, ezek is a Helmintheák közül kiváltak.

Az Ízállatok bonczolásával is sokan foglalkoztak, kik közül említést érdemel *Sukow* (1828—29), *Strausz-Dürkheim* (1829), *Dufour* (szül. 1782), kiknek munkáik főleg a Pankányok és a Rovarok boncztani ismertetésével foglalkoznak. *Treviranus* és *Brandt*, valamint *Ratzeburg* kitünő orvosi állattanában a bőrvázis állatok dúczidegeit épúgy, mint magukat az ízállatokat boncztanilag egyenlően ismerteti. Az említett munkálatokon kívül egyesek külön rendszert vagy csak szervet tanulmányoztak; így *Müller* és *Branchard* az idegeket, *Newport* a Soklábúak idegrendszerét, *Gottsche*, *Will* és *Leydig* a rovarszemeket, *Siebold* és *Leuckart* a hallási szervet, *Carus* és *Blanchard* a vérkeringést vizsgálta, *Meckel* végre szövettani tanulmányokat tett.

E vizsgálódások, valamint az Ízlábúállatok szerveinek észlelt fejlődése felette megkönnyíték a rovarok és az ezekkel rokonságban levő állatok szabatos meghatározását; az egyes rendek és az osztályok alkotásánál fő maradt ezután az állatrokonság, mely helyesea csak boncztani úton és az állatfejlődés ismeretének segélyével határozható meg. Észleletek történtek még a rovarok életmódja, társulási ösztöne és szaporodása körül, mely téren *Hubert* (1750—1804), *Pierre* (1774—1870), valamint a már említett *Siebold* és *Dzierzon* (szül. 1811) tűntek ki.

A természetbuvárok vállvetett törekvése által így haladt mindinkább előre a tudomány és tökélyesbült a részek ismerete által maga a rendszer is.

A Héjanczok legkitünőbb tanulmányozója *Latreille* volt, az ő nyomán haladt *Bosc* (1759—1828), *Desmarest* és *Milne-Edwards*, mely utóbbi és *Dana* állíták fel a Héjanczok legtökéletesebb osztályozását A Pankányokat is *Latreille* határozta meg először (1817) helyesen, osztályozását a légző szervre alapítván, melynek jelentőségét később *Leuckart* is felismerte a rendszer alapításánál. — *Hoeven* a Pankányok osztályozásánál ezeknek fejlett és durványos izületét vette tekintetbe, melyet már előbb *Duges* az Atkákra alkalmazott, majd *Blackwall*, *Walckenaer*, *Hahn* és *Koch* az egész osztályra kiterjesztettek. Az ő észleleteiket a rovarok csoportosításánál és az egyes alakok meghatározásánál tekintetbe vevén *Westwood*, oxfordi tanár, újabb osztályzatot alkotott, melyben tulajdonképen elődeinek, *Kirbynek* és *Spencének* rendszertani nézeteit kiegészítette. *Westwood* rendszerénél *Burmeisterét* mondhatjuk tökéletesebbnek, a mennyiben ez elődei vizsgálatait felhasználva kiindulásul a fejlődést választotta.

Ezek valának a törekvések és az eredmények, melyeket a természetbuvárok húsz évszázadon keresztül a rovarrendszer megalapítása és tökéletesítése érdekében eszközöltek, kiknek hálára méltó fáradságát legújabbban *Haeckel**) „Generelle Morphologie der Organismen“ című fejlődésre alapított munkájában összefoglalta és tökéletesítette, mi által az Ízlábúállatoknak egy új felosztása származott. *Haeckel* szerint az Ízlábúállatok (Arthropoda) az állatország harmadik törzsének, az Ízállatoknak (Articulata) harmadik csoportját képezik, melyet következőleg részletezett:

Kopoltyús Ízlábúak (Carides).

Osztály. Héjanczok (Crustacea).

1. alosztály. Ósrákok (Archicarida H.).
2. alosztály. Mellvértűek (Pectostraca H.)
  - a) Sereg. Gyökfejűek (Rhinocephala).
  - b) Sereg. Kacslábúak (Cirripedia).
3. alosztály. Héjasok. (Ostracoda).
4. alosztály. Korcs lábúak (Copepoda).
  - a) Sereg. Szabadon élő Korcs lábúak (Eucopepoda H.)
  - b) Sereg. Élődi Korcs lábúak (Siphonostoma).
5. alosztály. Kopoltyú lábúak (Branchiopoda).
  - a) Sereg. Lemezlábúak (Phyllopoda).
  - b) Sereg. Ágas csápúak (Cladocera).
  - c) Sereg. Trilobiták.
6. alosztály. Tüskelábúak (Poecilopoda).
  - a) Sereg. Nyílfarkúak (Xiphosura).
  - b) Sereg. Óriás rákok (Gigantostrea H.).

*) *Haeckel Ernő* szül. 1834. Pctsdamban (Brandenburg); 1862 óta a jeni egyetem állattani tanára. Nevezetesebb munkái „Die Radiolarien.“ 1862. Generelle Morphologie der Organismen.“ 2. k. 1866. Főműve. „Zur Entwicklungsgeschichte der Siphonophoren“ 1869. Munkáiban Darwin elméletét a legszélesebb alpra fekteti.

7. alosztály. Vértes rákok (Malacostraca).
  - a) Sereg. Nyelesszeműek (Podophtalma).
  - b) Sereg. Ülőszeműek (Edriophtalma).

Légcsöves Ízlábúak (Tracheata).

I. Osztály. Ós rovarok (Protracheata).

II. Osztály. Pankányok (Arachnida).

1. alosztály. Álpókok (Pseudarachnae H).
  - a) Sereg. Lassan járók (Tardigrada).
  - b) Sereg. Rinyák (Pantopoda).
2. alosztály. Valódi pókok (Autarachnae H).
  - a) Sereg. Bökölök (Arthrogastres).
  - b) Sereg. Gömbös Pókok (Sphaerogastres H).

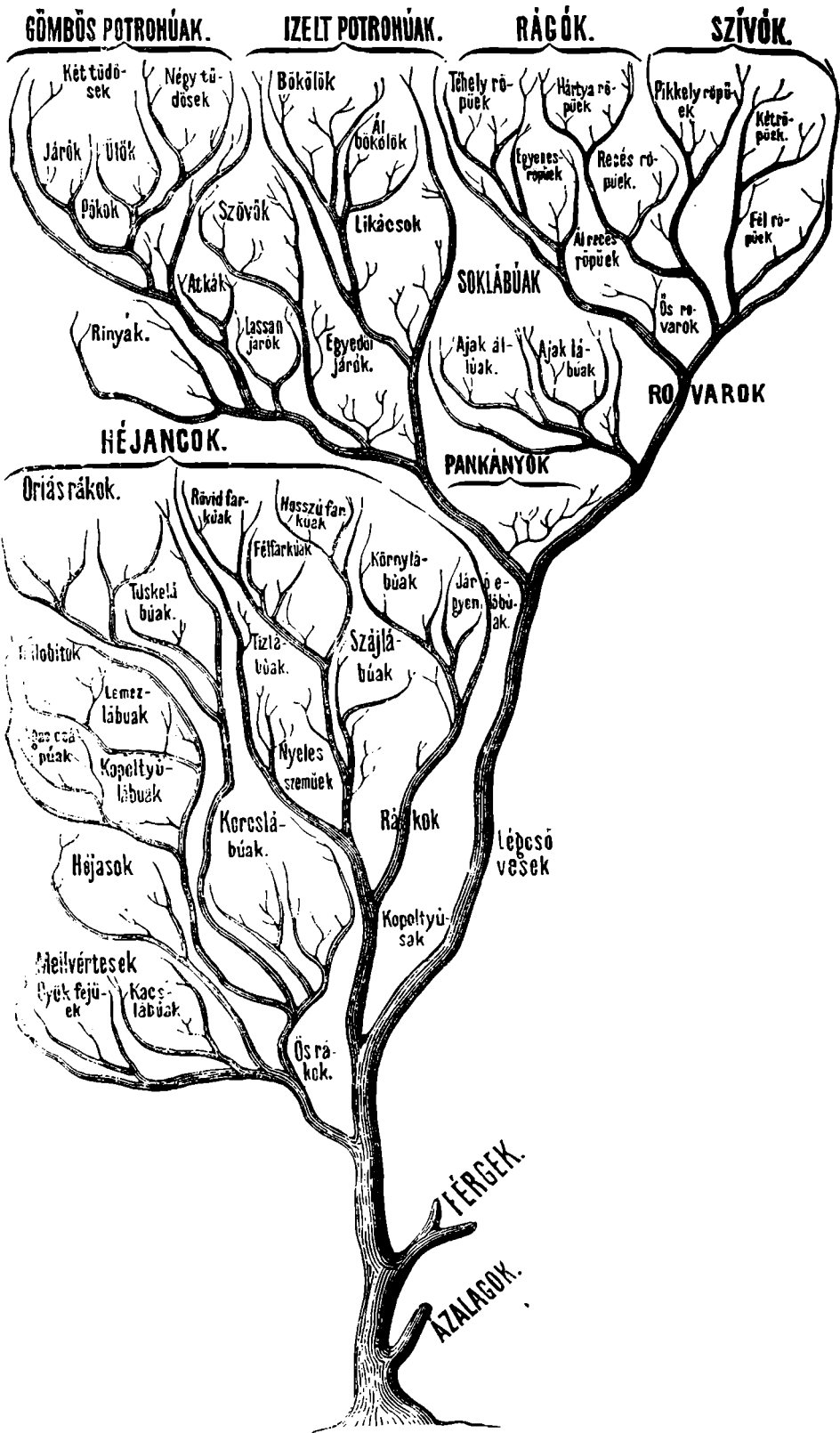
III. Osztály. Soklábúak (Myriapoda).

IV. Osztály. Rovarok (Insecta).

1. alosztály. Rágó rovarok (Masticantia).
  - α) rend. Törzsrovarok (Tocoptera H).
  1. alrend. Álreczésszárnyúak (Pseudoneuroptera).
  2. alrend. Reczésszárnyúak (Neuroptera).
  3. alrend. Egyenesszárnyúak (Orthoptera).
  - β) rend. Bogarak (Coleoptera).
  - γ) rend. Hártyásszárnyúak (Hymenoptera).
2. alosztály. Szívó rovarok (Sugentia).
  - δ) rend. Félszárnyúak (Hemiptera).
  - ε) rend. Kétszárnyúak (Diptera).
  - ζ) rend. Pikkelyesszárnyúak (Lepidoptera).

Haeckelnek e felosztásából (Lásd „Az Ízlábúak törzsfája.“) láthatni, hogy benne a Linnéféle Insecták rendszerezésének alapját a légzésszervek képezik, amennyiben a főcsoportosítás ezek szerint történik; s a míg a Héjanczokat (Crustacea), mint kopoltyúval légző Ízlábú állatokat hét alosztályra és ezeket megfelelő seregekre, rendekre osztja; addig a légcsöves Ízlábúaknál (Tracheata) négy külön osztályt, valamint a Pankányoknál (Arachnida) és a Rovaroknál (Insecta) külön-külön két alosztályt vesz fel, hozzá még ezen utóbbiakat fejlődésüknek megfelelő hat rendbe sorozza.

A rovartan jelen állásánál e rendszert mondhatjuk legjobbnak; hogy azonban meddig képes magát eredeti alakjában fentartani, az a jövő titka. A tudományok története u. i., legalább ekkoráig, azt bizonyítja, hogy sok változatlannak tartott igazság vesztité már csalhatlannak hitt értékét; mert a tudományban nincsenek ledönthetetlen rendszerek, sőt mindinkább azon meggyőződésre jutunk, hogy az igazság felismerése, tehát a való tudomány haladása két külön álló tényező fejlődésétől függ. Az egyik e tényezők közül az ismeretek anyagának szaporodása, a másik sokkal fontosabb tényező pedig az emberiség értelmi fejlődése, mely a múltban valónak tartott tudományos nézetet tökélyesbült értelméhez idomítja. Minden időben ez volt, és ez lesz a buvárkodás eredménye.

Az Ixlábúak törzsfája.

II.

A TANÁRI KAR.

A) Rendes tanárok:

Szám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket előadott	Tanodafosztályok, melyekben tanított	Het- kinti tanórái- nak sz.	Észrevételek.
1.	Arányi Béla,	Német nyelv, Mennyiségtan, Mennyiségteni földr.	I. V. VI. I. V. VIII. VIII.	18	VIII. osztály főnöke, a gymnasiumi dalár- da gondnoka.
2.	Cseres József,	Latin nyelv, Görög nyelv, Magyar nyelv, Német nyelv.	II. VII. I. II. II.	18	II. osztály főnöke.
3.	Domokos Jenő,	Mennyiségtan, Természettan, Vegyten.	VII. III. IV. VII. VIII. IV.	17	A természettani szertár őre.
4.	Farkas József,	Hittan, Latin nyelv, Magyar nyelv.	I. II. III. IV. V. VI.	17	V. osztály főnöke, hitelemző.
5.	Kalmár Endre,	Magyar nyelv, Történelem.	V. V. VI. VII. VIII.	16	
6.	Lauch János.	Latin nyelv, Magyar nyelv, Német nyelv, Mennyiségtan.	IV. IV. IV. IV. VI.	18	IV. osztály főnöke.
7.	Nagy Alajos,	Latin nyelv, Magyar nyelv, Bölcsészettan.	VI. VII. VII. VII. VIII.	17	VII. osztály főnöke.
8.	Panek Ödön,	Latin nyelv, Görög nyelv, Magyar nyelv, Német nyelv.	III. V. III. III. VII.	17	III. osztály főnöke.
9.	Pap János,	Mennyiségtan, Természetrajz, Vegyten.	II. III. I. II. V. VI. VI.	18	A természetrajzi gyujtemény őre.
10.	Pfeiffer Antal,	Latin nyelv, Görög nyelv, Magyar nyelv és irod.	VIII. VI. VIII. VIII.	17	VI. osztály főnöke, gymnasiumi jegyző és könyvtárnok.
11.	Trautwein János,	Hittan, Német nyelv.	V. VI. VII. VIII. VIII.	6	Igazgató, hitszónok.
12.	Vajda Gyula,	Latin nyelv, Történelem, Földrajz, Szépirás.	I. III. IV. I. II. III. I. II.	18	I. osztály főnöke, hitelemző.
13.	Weixlgärtner V.	Rajz.	I. II. III. IV.	16	

Kegyes tanítórendiek.

B) Rendkívüli tanárok:

1. Cserei József, k. r. a gyorsírást,
2. Némethy Gyula, világi, a műének,
3. Rayé Lajos, világi, a francia nyelv tanítója.

III. AZ IFJUSÁG ÉRDEMSOROZATA.

VIII. osztály.

A tanuló neve.	Rendes tantárgyak									Rendkívül tantárgyak			Szorgalom	Magaviselet	Általános osztályzat	
	Hittan	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Menny. Földr.	Történelem	Mennyiségtan	Természettan	Bölcsészettan	Francia nyelv	Gyorsírászat				Műének
Arányi Taksony	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1	—	—	—	1	2	kit.
Beé Emil	2	4	4	4	3	2	4	2	4	4	—	—	1	4	2	I. r.
Bencsik György	2	2	2	3	3	1	2	3	1	1	—	—	—	3	2	I. r.
Besenbek Ede	3	4	4	3	4	2	3	3	3	3	—	—	—	3	2	I. r.
5. Besenbek Géza	3	3	3	2	4	2	3	4	3	3	—	—	1	3	2	I. r.
Blühweisz Adolf, héb.	2	5	5	5	4	2	4	5	5	5	—	—	—	5	3	II. r.
Boynychich János, ö. d.	1	3	2	2	1	1	3	2	3	3	—	—	—	3	4	I. r.
Clair Vilmos	4	3	3	2	4	2	4	4	3	3	—	—	2	4	3	I. r.
Császár Árpád	2	2	1	1	4	1	3	2	2	1	—	—	—	3	2	I. r.
10. Csernovics Agenor, g. k. v.	1	3	2	2	4	1	2	1	3	2	—	—	1	3	2	I. r.
Deutsch Isidor, héb.	1	3	2	2	1	1	2	1	2	2	—	—	—	2	2	jeles
Décsey István, h. v.	1	4	*	2	3	1	1	1	1	2	—	—	—	3	2	I. r.
Dömötör Iván, ö. d.	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	—	—	—	1	1	kit.
Gerlics Gyula	4	4	4	3	4	2	4	4	4	2	—	—	1	4	2	I. r.
15. Goldschmidt József, ö. d.	2	2	2	2	2	1	2	1	1	1	—	1	—	2	2	jeles
Grigorievics Miklós, g. k. v.	1	2	2	2	1	2	3	1	3	2	—	—	—	3	2	I. r.
Gyamba József	2	4	4	3	4	2	3	4	4	2	—	—	—	4	2	I. r.
Huszár Béla	2	2	*	3	3	1	3	3	2	3	—	—	—	3	3	I. r.
Jendrzewsky Adolf	4	2	2	4	4	1	3	4	3	3	—	—	1	4	3	I. r.
20. Kammermayer János	1	2	3	2	4	1	2	1	2	1	—	—	—	3	2	I. r.
Kerékgyártó Béla	2	2	2	1	4	1	4	2	2	1	—	—	—	3	2	I. r.
Kégl István	2	2	*	2	2	1	3	1	2	2	1	—	—	2	3	jeles
Klein Mayer, héb.	1	2	1	1	3	1	2	1	1	1	1	—	—	2	1	jeles
Kovács Gyula	2	4	4	3	3	1	4	2	3	2	—	—	—	3	2	I. r.
25. Lampel Hugó	1	2	2	2	1	1	2	3	1	2	—	—	—	2	2	jeles
Mack Jenő	3	3	2	4	1	3	3	2	3	2	—	—	—	3	2	I. r.
Mayer Ignác	3	3	4	4	4	1	4	4	3	3	—	—	1	4	2	I. r.
Mihalich György	2	4	3	3	4	2	3	5	4	3	—	—	—	5	4	II. r.
Morlin Emil	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	—	—	—	1	2	kit.
30. Neuschlosz Tivadar, héb.	1	2	2	1	1	1	2	2	2	1	—	—	—	2	2	jeles
Nobilis Antal	2	4	4	3	3	2	3	4	3	3	—	—	—	3	2	I. r.
Oszlányi Árpád, ö. d.	1	2	2	1	3	1	2	3	1	1	—	—	1	3	2	I. r.
Pásztélyi Jenő, ö. d.	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	—	—	—	1	2	kit.
Rády Andor	3	4	4	3	3	2	4	4	4	3	—	—	—	4	—	I. r.
35. Szauer György	1	1	1	1	4	1	2	2	1	1	—	—	1	3	2	I. r.
Tafler Illés, héb.	1	2	2	1	1	1	1	1	2	2	—	—	—	2	2	jeles
Ursprunger Pál	3	3	3	3	3	2	3	4	1	2	—	—	—	3	2	I. r.
Véghsó László	3	4	4	2	4	2	2	4	3	2	2	—	—	4	2	I. r.
Weichselgärtner Lajos, ö. d.	1	4	4	3	1	1	4	2	2	1	—	—	2	3	2	I. r.
40. Weiner Emil, héb.	1	2	2	3	2	2	4	2	1	3	—	—	—	3	2	I. r.
Weninger László	1	2	3	2	2	1	3	2	2	2	—	—	—	3	3	I. r.
Ziska Gábor	3	2	2	1	4	1	1	2	1	1	—	—	—	3	2	I. r.

Kimaradtak : Holmik János, Kalina Máté, Limbek Gyula, Tóth Béla, Wiener Kár.
Összesen 47.

VII. osztály.

A tanuló neve.	Rendes tantárgyak									Rendkívüli tantárgyak			Általános osztályzat.		
	Hituan	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Történelem	Mennyiségtan	Természettan	Bölcsészettan	Francia nyelv	Gyorsírázat	Műtérkép		Szorgalom	Magaviselet
Bartók Géza	1	1	1	1	2	1	1	1	1	—	1	—	1	2	kit.
Berghoffer József, ö. d.	1	3	1	3	2	3	2	2	3	—	—	—	2	3	I. r.
Borhy György	3	5	*	4	4	4	4	3	4	—	—	—	—	5	II. r.
Bódy Jenő	1	5	4	4	4	3	3	3	4	—	—	—	—	5	I. r.
5. Brüll Móricz, héb.	1	5	6	5	4	4	6	5	5	—	—	—	—	6	III. r.
Büky György	3	5	3	4	4	4	4	5	4	—	—	—	—	5	II. r.
Csorba Kálmán, h. v.	2	4	4	4	4	4	3	3	4	—	—	—	—	3	I. r.
Erkel István, ism.	1	4	4	4	4	1	5	4	3	—	—	—	—	5	II. r.
Farkas Tihamér	1	4	*	3	3	3	3	4	3	—	—	—	—	3	I. r.
19. Földy Pál	2	5	5	4	5	5	4	4	4	—	—	—	—	5	II. r.
Haday Ferencz	1	4	4	4	4	2	3	4	4	—	—	—	—	3	I. r.
Hamza Géza	1	4	4	4	4	4	3	3	4	—	—	—	—	4	I. r.
Herrmann Fülöp, héb.	2	5	4	4	4	3	4	3	4	—	2	—	—	5	II. r.
Hollós Gyula	1	4	4	4	3	4	3	3	4	2	—	—	—	3	I. r.
15. Horák József	1	3	1	2	2	4	2	2	1	1	—	—	—	3	I. r.
Houchard Ferencz, h. v.	1	4	*	2	3	2	1	2	4	—	1	—	—	3	I. r.
Keczer Ákos	1	5	4	4	4	3	5	4	3	—	—	—	—	5	II. r.
Kállay Aladár	1	5	*	5	3	4	4	5	4	—	—	—	—	5	II. r.
Krejčí Rezső	2	4	4	3	3	4	4	3	4	—	2	—	—	3	I. r.
20. Lengyel Antal, ö. d.	1	5	3	4	5	5	2	2	4	—	—	—	—	5	I. r.
Mack József	1	5	4	4	4	4	4	4	4	—	—	—	—	5	II. r.
Matta Árpád	1	3	2	3	3	3	1	2	2	—	—	—	—	3	I. r.
Mikus László	3	5	4	4	5	3	4	3	4	—	—	—	—	5	II. r.
Neuschlosz László, héb.	1	2	2	1	2	3	1	2	1	—	—	—	—	2	jel.
25. Perger Ferencz	1	4	*	3	3	2	3	3	4	—	—	—	—	3	I. r.
Pisztóry Béla	1	4	4	4	4	4	3	3	3	—	—	3	—	3	I. r.
Pollák Géza	2	6	6	5	5	4	4	4	5	—	—	—	—	6	III. r.
Posch Jenő	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	—	1	kit.
Preysz Kornél	1	2	3	1	1	2	1	1	2	—	—	—	—	2	jel.
30. Püspöky György	1	3	4	3	3	3	3	3	3	—	—	—	—	3	I. r.
Schillinger Bernát, héb.	—	5	4	4	5	2	2	3	4	—	—	—	—	4	—
B. Splényi Pál	4	5	4	4	3	3	4	2	4	—	—	—	—	5	II. r.
Szabó Elek	1	4	3	3	4	2	3	4	3	2	—	—	—	3	I. r.
Szabó Géza	1	3	3	2	3	3	3	3	3	—	—	1	—	3	I. r.
35. Szeniczey Géza, ág. v.	1	5	*	4	5	4	4	4	4	—	—	—	—	5	II. r.
Tavaszy Sándor	1	5	4	4	4	4	3	4	3	—	—	—	—	5	II. r.
Ürményi Bernát	1	2	1	1	2	1	1	2	1	—	—	—	—	2	jel.
Zuber Árpád	1	3	4	3	4	2	3	3	3	1	2	2	—	3	I. r.

Tanodát változtattak: Bereczk János, Hertelendy Ferencz, Mihályi István, h. v., Ryll Ferencz.

Magántanulásra tértek: Kossuth Péter, Miklósy Ferencz, Vogler Ignác.

Összesen 45.

VI. osztály.

A tanuló neve.	Rendes tantárgyak								Rendkívüli tantárgyak			Altaikános osztályzat			
	Hitnan	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Vegytan	Francia nyelv	Gyorsírászat		Műtétel		
										Szorgalom	Magaviselet				
Bernáth Lajos	1	3	2	3	3	2	3	4	3	—	—	—	3	3	I. r.
Dzián Kálmán	1	5	4	4	3	3	3	4	3	—	—	2	5	3	II. r.
Egerer László, ö. d.	2	4	2	3	4	2	2	4	2	—	—	—	4	4	I. r.
Frank József, héb.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	1	2	kit.
5. Farkas Géza	1	2	1	1	2	1	1	3	1	—	—	—	2	2	jel.
Fazekas Kálmán.	1	2	1	3	2	2	1	3	1	1	—	—	3	3	I. r.
Gaszner Ferencz.	1	4	2	3	3	3	2	4	3	—	—	—	3	3	I. r.
Geist Gáspár	3	5	*	4	3	5	3	4	3	—	—	—	5	4	II. r.
B. Ghillányi Imre	1	4	2	3	3	2	1	4	1	—	—	—	3	3	I. r.
10. Hosszú Gyula	1	2	2	1	1	1	1	2	1	1	—	2	1	2	jel.
Kovács Antal	1	3	2	3	2	3	1	3	1	—	—	—	3	2	I. r.
Krantz Gyula	2	4	*	4	1	4	3	4	4	—	—	—	4	4	I. r.
Kronesz Ferencz	1	3	2	3	1	1	1	2	1	—	—	2	2	3	I. r.
Kürthy István, ö. d.	1	2	1	1	3	1	1	1	1	—	—	—	2	2	jel.
15. B. Manndorff Géza	1	2	2	2	1	2	1	3	1	1	—	—	2	3	jel.
Mayer Gyula	3	5	3	3	2	4	3	4	3	—	—	—	5	5	II. r.
Polinszky Béla	1	4	2	3	1	2	1	3	1	—	1	—	3	3	I. r.
Preysz Gusztáv	1	2	1	2	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	kit.
Prugberger Vincze	1	4	2	4	3	4	1	3	2	3	2	—	4	4	I. r.
20. Rákosi Győző.	1	4	2	2	2	1	2	4	1	1	1	2	3	4	I. r.
Robitsek Ferencz	1	4	3	3	2	4	3	3	3	1	—	2	4	4	I. r.
Rosenbaum Ignác, héb.	1	5	4	4	1	4	4	4	3	—	—	—	5	3	II. r.
Schäffer Károly.	1	3	1	3	2	2	2	4	1	1	—	—	3	1	I. r.
Schmidt János	1	3	2	3	1	1	2	2	1	—	—	2	3	3	I. r.
25. Spindler Géza	1	4	2	4	1	2	2	4	2	—	—	—	4	3	I. r.
Spitzer Rikárd, héb.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	1	1	kit.
Stauber Zsigmond, héb.	2	5	4	3	1	4	1	4	2	—	—	—	5	4	II. r.
Szabó Imre	2	4	4	3	4	1	2	4	3	1	—	—	4	3	I. r.
Szabó Sándor	1	4	2	3	2	2	2	4	2	—	—	1	3	2	I. r.
30. Szallenbach Imre	1	4	3	3	3	3	2	4	3	—	—	—	3	2	I. r.
Timáry Béla	2	4	4	4	3	3	2	4	2	—	—	—	3	2	I. r.
Udránszky László, ö. d.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	1	1	kit.
Vidovich Ferencz	1	5	*	4	4	3	3	5	3	—	—	—	5	3	II. r.
Weinberger Gyula	1	4	2	3	1	3	1	3	1	1	1	—	3	3	I. r.
35. Weinhardt Lajos	1	3	*	3	2	1	1	4	1	1	—	—	3	2	I. r.

Magántanulásra tért: Kossuth Lajos.
 Kimaradt: Valla Dezső.

Összesen 37.

V. osztály.

A tanuló neve.	Rendes tantárgyak								Rendkívüli tantárgyak			Általános sorozat		
	Hittan	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Történelem	Mennyiségtan	Természettan	Francia nyelv	Gyorsírászat	Műtény		szorgalom	Magaviselet
Aigner Béla	1	2	2	1	1	2	3	1	—	—	—	2	3	jel.
Bakó Ferencz	1	4	4	4	1	3	3	3	—	—	—	4	3	I.r.
Bányász István, héb.	3	3	4	2	1	3	3	2	—	—	—	3	3	I.r.
Blancz Jenő	1	4	4	4	1	3	4	3	1	—	—	4	3	I.r.
5. Blaskovics Bertalan	1	3	*	2	1	2	3	1	—	—	—	2	1	I.r.
Bogisich Árpád	1	3	3	2	1	2	3	1	—	1	—	2	2	I.r.
Brunner Géza	1	4	4	4	2	4	3	4	—	—	—	4	3	I.r.
Bujanovics Gyula	1	2	2	1	1	1	1	1	—	—	—	1	1	kit.
Dukesz Lajos, héb.	6	5	—	—	—	6	—	—	—	—	—	6	5	—
10. Eitner István, ö. d.	1	3	3	3	1	1	1	1	—	—	—	3	2	I.r.
Ettel József	1	2	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	1	kit.
Földiák Emil, héb.	4	4	4	4	1	3	4	3	—	—	—	4	4	I.r.
Gaal Tibor, h. v.	1	2	2	2	1	2	2	1	—	—	—	2	3	jel.
Gold Dávid, héb.	3	4	4	3	1	3	2	3	—	—	—	3	3	I.r.
15. Greischitz Antal	1	2	1	1	1	2	1	1	1	—	—	1	1	kit.
Hamza József	1	3	4	3	2	3	3	1	—	—	2	3	3	I.r.
Jamniczky Gyula	1	4	3	2	2	4	1	1	—	1	1	3	3	I.r.
Kenyeres Lajos	1	3	4	3	2	3	2	2	—	—	—	3	3	I.r.
Kovács Sándor, ism.	2	4	4	2	4	3	4	4	—	—	1	4	3	I.r.
20. Körömy Árpád	1	3	4	2	2	2	4	2	2	—	2	3	3	I.r.
Nagy Elemér	4	4	4	4	1	4	6	5	—	—	—	5	4	I.r.
Nagy László	4	4	5	5	4	5	5	5	—	—	—	5	4	II.r.
Osvald Sándor	1	3	3	3	1	2	1	2	—	—	—	3	2	I.r.
Pilaszanovics Mátyás	3	4	3	3	3	2	4	1	—	2	2	3	3	I.r.
25. Popovics Sándor	1	2	1	2	1	1	1	1	1	—	—	2	3	kit.
Posch Árpád	1	2	4	1	1	1	4	2	1	—	—	3	3	I.r.
Reisenleitner Rezső	1	4	4	3	1	4	4	3	3	—	—	4	3	I.r.
Seres Imre	3	4	4	4	3	3	4	4	—	—	—	4	4	I.r.
Székely Zoltán	1	4	*	4	4	3	4	4	—	—	—	4	3	I.r.
30. Török Aladár	3	5	5	3	4	4	4	4	—	—	—	5	3	II.r.
Valla László	1	3	2	2	1	3	2	1	1	—	—	3	1	I.r.
Vohradnik Károly	1	3	3	2	2	2	2	1	—	—	—	3	2	I.r.
Wolkenberg Antal	3	5	5	5	4	4	4	4	—	—	—	5	4	II.r.

Tanodát változtatott: Csapó Lóránt, ág. v.

Magántanulásra tértek: Gerzon Elemér, Janicsáry Miklós, g. k. v., Zaleszky Imre.

Kimaradtak: Kövér Géza, Takátsy Károly.

Összesen 39.

IV. osztály.

A tanuló neve.	Rendszeres tantárgyak							Kivül tanított tantárgyak					Általános osztályzat	
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Történelem	Mennyiségtan	Természettan	Francia nyelv	Gyorsírást	Műtény	Szorgalom	Magaviselet		
Aranyi Izidor. héb.	3	4	4	3	3	4	4	2	—	—	—	4	4	I. r.
Bahunek Tivadar.	2	2	2	1	1	—	1	1	—	—	—	2	2	jel.
Barta Antal.	2	4	3	4	4	4	4	3	—	—	—	3	1	I. r.
Bellaagh Imre	3	3	2	3	3	3	2	1	—	—	—	3	3	I. r.
5. Beöthy János.	4	4	4	4	4	4	4	2	—	—	—	4	4	I. r.
Cserni Ottokár	4	4	4	3	4	4	4	2	—	—	—	4	4	I. r.
Csonka Ede.	1	2	1	2	1	2	1	2	—	—	—	2	2	3
Darányi Gyula, h. v.	1	2	2	1	1	3	1	2	—	—	—	2	2	jel.
Frey Gyula.	3	4	3	3	3	4	3	1	—	—	2	3	2	I. r.
10. Fürst Imre. héb.	1	1	1	1	2	1	1	2	—	—	—	1	1	2
Füzesséry Zoltán.	4	3	3	3	2	3	2	2	—	—	—	3	3	I. r.
Gutmann Jakab, héb.	2	3	2	2	2	2	2	2	1	—	—	2	2	3
Hellebronth Iván	1	2	2	1	1	3	1	2	2	—	—	2	2	3
Hilian Jenő.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	1	1	1
15. Jamniczky János.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1
Keczer Gyula.	4	3	3	4	3	4	3	3	—	—	—	3	3	I. r.
Kiss Ferencz.	3	3	3	3	4	3	2	2	3	—	—	3	3	I. r.
Komáromy Náudor	4	4	3	4	3	4	2	2	—	—	—	3	3	I. r.
Lipics Elek	2	3	1	3	2	3	2	1	—	—	—	3	3	I. r.
20. Lukács László	3	3	1	2	2	3	2	1	1	—	—	3	3	I. r.
Mahler Mór, héb.	2	3	2	2	2	2	2	1	—	—	—	2	3	3
Markusz Miksa, héb.	1	3	2	2	3	3	2	—	—	—	—	4	3	3
Gr. Pálffy Miklós	2	4	4	3	3	4	4	*	—	—	—	4	2	I. r.
Patsu Otto.	4	4	4	4	4	4	3	2	—	—	—	4	3	I. r.
25. Pekáry Géza	2	2	3	3	1	3	1	2	—	—	1	3	2	I. r.
Péterffy Árpád.	3	4	3	4	4	4	3	1	—	—	2	4	4	I. r.
Ragályi Lőrincz	4	4	3	4	4	4	4	2	—	—	—	4	4	I. r.
Réczey Árpád.	4	—	4	4	4	4	3	2	—	—	—	4	4	—
Richter József	3	3	1	2	3	3	2	1	1	—	—	4	3	I. r.
30. Samassa Tivadar.	3	3	3	4	1	4	2	2	3	—	—	3	3	I. r.
Sip Károly.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1
Schima Imre	4	3	3	3	2	3	2	1	1	—	1	3	3	I. r.
Schwerer Antal	3	3	2	2	2	3	2	1	—	—	—	3	1	I. r.
Stamberger Salamon, héb.	1	2	1	1	2	3	2	1	—	—	—	2	2	2
35. Strobencz Péter	2	3	3	2	2	3	3	2	3	—	—	3	3	I. r.
Susits Béla	2	2	1	1	1	1	1	1	1	—	—	2	2	2
Szent-Iványi Farkas	3	3	3	3	3	4	3	2	2	—	—	3	4	I. r.
Szkalla Károly	4	3	3	3	3	4	3	2	—	—	—	3	3	I. r.
Vész Béla	4	4	3	3	4	4	2	1	—	—	—	4	4	I. r.
40. Winkler Imre.	4	4	4	4	4	4	4	3	—	—	2	4	4	I. r.
Wunderlich Nándor	4	4	3	2	4	3	3	2	—	—	1	4	3	I. r.

Magántanulásra tört. Khayll Elemér.
Kimaradt: Ságody Imre.

Összesen 43.

III. osztály.

A tanuló neve.	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak		Szorgalom	Magaviselet	Általános osztályzat	
	Hitnan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Történelem	Mennyiségtan	Természettan	Rajz	Francia nyelv	Műtények					
Ambrovits Dezső	3	3	2	3	3	3	3	2	3	—	—	3	4	I. r.		
Andorffy Károly. h. v.	1	3	4	3	3	2	4	1	1	2	—	3	3	I. r.		
Ádám Sándor	3	4	4	4	4	4	4	3	2	—	—	4	3	I. r.		
Balázs Béla	1	1	2	2	2	3	1	2	1	—	—	2	1	jel.		
5. Bäcker József, ö. d.	3	4	4	4	2	2	2	2	1	1	—	3	2	I. r.		
Bercsényi László	3	5	4	5	4	3	4	2	2	—	—	5	2	II. r.		
Bleicher Miksa, héb	1	3	2	2	2	2	1	2	2	—	—	2	3	jel.		
Brezovay László	1	2	1	2	1	1	1	1	2	1	—	1	3	kit.		
Doktay Gyula	4	5	4	4	4	4	4	3	1	—	2	5	3	II. r.		
10. Dubovszky Ágoston	5	6	4	4	4	5	4	3	1	2	—	6	3	III. r.		
Emmerling Vilmos	3	3	3	2	3	3	3	3	2	—	—	3	3	I. r.		
Farkas János	3	4	4	4	4	4	4	3	2	—	—	4	3	I. r.		
Fleischmann Gusztáv	4	4	4	4	4	4	4	4	2	—	—	4	3	I. r.		
Fleischmann Jenő, ism.	4	4	4	4	4	4	4	2	4	—	—	4	3	I. r.		
15. Gerlőczy Zsigmond	2	3	3	3	2	2	4	3	3	—	—	3	2	I. r.		
Grigorievics Dusán, g.k.v., ism.	1	5	4	3	4	5	2	3	1	—	—	5	2	II. r.		
Hebenstreit Gyula	5	4	4	4	4	4	4	2	4	—	—	4	4	I. r.		
Hecht Ernő, héb.	2	3	3	2	2	2	1	2	1	—	—	3	4	I. r.		
Hell Jenő	4	4	4	4	3	3	4	2	1	—	—	4	3	I. r.		
20. Képesy István	4	4	3	4	4	4	4	4	2	—	—	4	3	I. r.		
Képesy József	4	4	3	4	3	4	4	4	1	—	—	4	4	I. r.		
Kohn Izidor, héb.	2	4	4	4	3	3	1	2	1	—	—	3	4	I. r.		
Kohn József, héb.	2	4	4	4	4	4	4	4	5	—	—	4	4	I. r.		
Koronka Károly	4	5	4	4	4	3	5	5	1	—	—	5	3	II. r.		
25. Kurz Géza	4	5	5	5	4	5	4	5	2	—	—	5	4	II. r.		
Mahler Samu, héb.	1	4	3	4	3	3	4	4	1	—	—	4	2	I. r.		
Marczer Kálmán	4	4	3	3	3	3	3	3	1	—	1	3	4	I. r.		
Meixner Ferencz	3	4	3	4	4	3	4	4	2	—	—	4	2	I. r.		
Metzner Béla	3	4	4	4	3	3	1	2	1	2	—	3	3	I. r.		
30. Pettyko Antal	4	4	4	4	4	4	4	3	3	—	2	4	3	I. r.		
Pusztay György	3	5	3	4	3	2	4	2	2	—	—	5	2	II. r.		
Rakita Árpád	3	5	4	5	3	3	5	3	4	—	—	5	2	II. r.		
Rakovszky Géza	1	2	2	1	2	2	2	1	2	—	—	2	3	jel.		
Rehák Gyula	4	4	4	4	4	4	4	4	2	—	—	4	4	I. r.		
35. Schächter Henrik, héb.	2	4	3	3	3	4	3	2	4	—	—	3	3	I. r.		
Schlick Géza	3	3	3	4	3	2	3	3	1	—	—	3	2	I. r.		

III. osztály.

A tanuló neve.	Rendszeres tantárgyak								Rendkívüli tantárgyak		Szorgalom	Magaviselet	Általános osztályzat	
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Történelem	Menyiségtan	Természettan	Rajz	Frauczia nyelv				Műének
Sgalitzer Gyula, héb.	1	3	2	2	2	2	1	1	3	—	—	2	3	jel.
Simontsits Jenő	3	3	4	4	4	4	4	3	3	—	—	3	3	I. r.
Spitzer Arnold, héb.	2	4	3	2	1	2	2	3	1	—	—	3	3	I. r.
40. Gr. Starhemberg Guido	3	2	3	3	2	2	2	2	1	1	—	3	3	I. r.
Stein Károly, héb.	3	4	4	4	4	4	3	3	1	—	—	4	2	I. r.
Stojanovics Jenő.	4	4	3	4	—	—	4	—	2	—	3	—	4	—
Strausz Ede, héb.	1	4	4	4	2	3	4	3	3	—	—	4	3	I. r.
Szemere György, h. v.	1	2	2	2	1	1	2	2	1	—	—	2	1	jel.
45. Tafler László, héb.	1	3	2	2	1	2	2	2	3	—	—	2	1	jel.
Tillmann István	3	4	4	4	1	1	3	1	1	—	—	3	3	I. r.
Uhlyarik Titus	4	3	3	4	3	4	2	2	1	—	—	3	3	I. r.
Visontay Béla, ö. d.	3	4	4	4	3	3	4	4	3	—	—	4	4	I. r.

Magántanulásra tértek: Gerzou Gyula, Glósz István, Molnár Lajos, Rác Ödön, Ráth Aladár, Rónay László

Betegek: Birly Lajos, Iritz József, héb., Molnár Imre, Weninger Vincze.

Kimaradtak: Duda Lajos, Fischer Sándor, héb., Hétzey István, Kranitz László, Markovits Ferencz, héb., Pagács Vilmos, Rónay Károly.

Összesen 65.

II. osztály.

A tanuló neve.	Rendes tantárgyak								Bendkívüli tantárgyak		Szorgalom	Magaviselet	Általános osztályzat	
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Mennyiségtan	Természettudj.	Rajz	Széprírás	Francia nyelv				Műének
Andrásovics Géza	3	3	4	4	3	3	3	3	3	—	—	3	2	I. r.
Andrásovics Kálmán	4	4	4	4	2	4	2	3	3	—	—	4	1	I. r.
Bach Frigyes	3	2	2	1	3	2	2	1	1	—	—	3	1	I. r.
Barczovits Aladár	5	6	6	5	4	5	4	5	4	—	—	6	5	III. r.
5. Bathó Elek	4	4	4	4	4	4	2	4	3	—	—	4	4	I. r.
Bauer Samu, héb.	3	3	4	3	4	4	4	5	4	—	—	4	4	I. r.
Bobok Károly, ism.	3	3	2	3	2	2	1	3	2	—	—	3	2	I. r.
Beökönyi Zoltán	4	—	4	4	3	4	3	4	3	—	—	4	1	—
Braun Lajos, héb.	2	4	4	3	3	3	4	5	3	—	—	4	4	I. r.
10. Cenner József	4	4	4	3	4	4	3	2	4	—	—	4	4	I. r.
Demjén László, h. v.	1	2	1	2	1	1	1	1	1	—	—	1	1	kit.
Ditrich István	3	2	2	1	2	3	2	1	2	1	—	3	3	I. r.
Fleischmann Béla	4	4	4	3	3	2	2	3	3	—	—	4	3	I. r.
Fokt Imre, ism.	4	5	5	4	5	4	4	5	3	—	—	5	5	II. r.
15. Formágyi Győző	4	4	3	3	4	4	2	4	4	—	—	4	4	I. r.
Goldstein Izidor, héb.	3	4	4	3	4	3	3	2	3	—	—	4	3	I. r.
Gremesperger István, ism.	3	3	3	4	2	3	2	4	3	—	2	3	3	I. r.
Hannig Kálmán	3	4	3	3	3	3	2	4	3	—	—	3	2	I. r.
Krassi-Hokkes József	1	1	1	2	1	1	1	1	2	—	—	1	1	kit.
20. Horváth Károly	5	5	5	4	4	3	3	3	3	—	—	5	3	II. r.
Hudacsek József	3	3	3	3	3	3	2	1	2	—	—	3	1	I. r.
Jerney József	2	2	2	2	1	1	1	1	1	—	—	2	2	jel.
Jurák István	4	4	4	3	5	2	1	1	2	—	—	4	5	I. r.
Justh Zoltán	2	1	1	1	1	1	1	2	2	—	—	1	2	kit.
25. Kafka Károly	4	4	4	4	3	3	2	4	3	—	—	4	3	I. r.
Knapp Károly, héb.	3	3	4	4	3	4	3	4	5	—	—	4	4	I. r.
Kondor Gusztáv	3	3	2	3	1	2	1	1	1	—	—	3	1	I. r.
Krammer György	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	1	kit.
Krishaber Aurél, héb.	4	3	3	3	3	3	3	4	4	—	—	4	4	I. r.
30. Kumer Sándor	4	4	4	3	4	4	3	3	4	—	—	4	3	I. r.
Lukács Jenő	4	4	4	4	4	4	3	3	3	—	—	4	4	I. r.
Markhót József	5	—	4	3	5	4	4	4	4	—	—	5	4	—
Marsch Ferencz	4	3	4	3	2	3	2	1	2	—	—	4	3	I. r.
Mayer Béla, ism.	4	3	3	3	4	3	4	1	3	—	—	4	1	I. r.
35. Molnár Imre	4	3	3	3	2	2	1	2	2	—	—	4	1	I. r.
Mosch Rezső	1	1	1	1	1	1	1	2	1	—	—	1	1	kit.

II. osztály.

A tanuló neve.	Rendes tantárgyak									Rendkívül tantárgyak		Szorgalom	Magaviselet	Általános osztályzat
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Mennyiségtan	Természetrajz	Rajz	Szépirás	Francia nyelv	Műtények			
Nauratyill Oszkár	4	4	4	3	2	3	2	4	3	—	—	4	2	I. r.
Neumayer Vilmos	2	2	2	1	1	2	1	2	2	—	—	2	2	jel.
Neuschlosz Antal, héb.	1	2	3	2	3	2	2	2	2	—	—	3	3	I. r.
40. Perlgrund Adolf, héb.	3	5	5	4	4	4	4	5	4	—	—	5	3	II. r.
Pilaszanovits József	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	1	kit.
Piuza Nándor.	4	5	4	4	4	4	3	2	2	—	—	5	4	II. r.
Podoletz Ferencz	5	5	4	4	5	4	4	3	3	—	—	5	4	II. r.
Prandtner József	4	4	3	3	3	4	3	4	3	—	—	4	4	I. r.
45. Ragályi Dénes	4	6	6	5	5	4	2	4	3	—	—	6	4	III. r.
Sánta Elemér	3	3	3	3	1	1	1	3	2	—	—	3	2	I. r.
Simontsits Dezső	3	4	4	4	3	4	3	2	2	—	—	4	2	I. r.
Springer Ferencz	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—	—	1	1	kit.
Sturm Emil, ism.	4	4	4	3	5	4	4	4	3	—	—	5	4	II. r.
50. Schönfeld Sándor, héb.	3	5	4	4	5	4	4	5	4	—	—	5	5	II. r.
Szalay Ferencz	4	4	4	4	4	3	3	1	4	—	2	4	4	I. r.
Székely Ákos.	2	2	2	2	1	2	1	1	1	—	1	2	1	jel.
Szemere Iluba, h. v.	1	3	3	3	2	3	2	1	3	—	—	3	2	I. r.
Szkalla Győző	4	4	3	3	4	3	2	3	2	—	—	4	3	I. r.
55. Szommer András	4	5	4	3	4	3	2	1	3	—	1	5	3	II. r.
Szűsz Bertalan	4	5	4	4	3	4	2	1	2	—	—	5	2	II. r.
Tolmássy István.	3	3	3	3	4	3	3	3	3	1	—	3	3	I. r.
Ujházy Ferencz, ism.	4	3	4	3	4	2	3	1	3	—	—	4	3	I. r.
Vándorfy Iván	2	2	1	1	2	2	1	1	2	—	2	2	2	jel.
60. Vavrek József	3	4	4	4	3	3	2	3	5	—	—	4	3	I. r.
Gr. Vay Péter, h. v.	1	4	3	4	3	3	2	3	3	—	—	4	3	I. r.
B. Vécsey István	4	4	4	3	4	2	2	3	3	—	—	4	3	I. r.
Véges Árpád, ism.	2	2	2	2	4	2	2	1	3	—	—	2	3	jel.
Vincze Árpád.	4	3	4	4	4	2	1	1	2	—	—	4	3	I. r.
65. Vörösmarty Mihály, ism.	3	2	3	3	2	3	2	2	2	—	2	3	2	I. r.
Wagner Antal	4	4	4	4	3	3	2	1	2	—	—	4	2	II. r.

Beteg : Kumark Rezső.

Tanodát változtatott : Rózsaági Andor.

Magántanulásra tértek : Garzsik Lajos, Keleti Lajos, héb., Gr. Pálffy Sándor.

Kimaradtak : Boszkovitz Viktor, héb., Grund Adolf, Hannig Imre, ism., Hegyi Kálmán, Jaulusz Gédeon, héb., Petkovits Ferencz, ism.

Összesen 77.

I. osztály.

A tanuló neve.	Rendes tantárgyak								Bendkívül tantárgyak		Szorgalom	Magaviselet	Általános osztályzat	
	Hitnan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Menyiségtan	Természettan	Rajz	Szépirás	Francia nyelv				Műterek
Apáthy Mór	4	5	4	3	4	2	4	1	3	2	3	5	3	II. r.
Ádám Rezső	4	6	5	4	4	5	4	4	4	—	—	6	4	III.r.
Bajer Lajos	2	3	2	1	2	3	1	1	2	—	2	3	3	I. r.
Bajkovetz József	4	3	5	4	3	5	1	1	2	—	3	5	2	II. r.
5. Bálintfi Bálint	2	2	1	3	2	4	1	1	2	—	—	3	4	I. r.
Berger Sándor, héb.	3	3	3	1	3	4	2	2	2	1	—	3	3	I. r.
Bergl Pál, héb.	2	3	4	2	3	3	3	2	3	—	—	3	3	I. r.
Bittó Gyula	3	2	3	2	3	4	2	4	4	—	3	3	4	I. r.
Bittó Mihály	3	5	4	4	3	5	2	4	4	—	3	3	3	II. r.
10. Bódy András	3	3	2	3	3	4	3	1	2	—	—	3	2	I. r.
Budner Vilmos, ism.	5	6	6	3	5	5	5	4	3	—	—	6	2	III.r.
Budnik Ferencz	5	6	6	4	5	5	4	1	4	—	—	6	3	III.r.
Buzásy József	2	3	3	3	3	4	3	4	1	—	—	4	3	I. r.
Cenner Lajos	3	3	3	4	3	5	3	3	3	—	—	5	2	II. r.
15. Chrisztl József, ism.	5	5	5	5	4	5	4	1	4	—	—	5	4	II. r.
Csaplovics Kálmán	3	3	4	4	3	4	3	3	2	2	2	3	2	I. r.
Császár Miklós	4	3	4	4	3	5	2	2	3	—	—	5	4	II. r.
Csinos István	4	5	6	4	4	5	4	4	3	—	—	6	3	III.r.
Doktay Lajos	3	4	5	4	4	5	3	3	3	—	2	5	3	II. r.
20. Eckbauer Hugo	4	4	4	3	4	4	3	1	3	4	3	4	3	I. r.
Emich Gusztáv	2	2	3	2	1	2	1	4	2	—	—	2	1	jel.
Fischer Gyula	4	4	4	4	4	6	4	3	3	—	—	6	3	III.r.
Formágyi Károly	4	4	4	3	3	3	1	3	3	—	—	4	4	I. r.
Führer Mór, héb.	1	2	1	1	2	1	1	1	2	1	—	1	1	kit.
25. Gaál Árpád	5	6	6	6	5	6	5	2	3	—	3	6	4	III.r.
Gorove Árpád	4	4	4	3	4	3	4	2	2	—	—	4	1	I. r.
Gutmann Lajos	4	3	4	3	3	4	3	4	3	2	—	3	2	I. r.
Haader György	1	2	4	2	2	5	1	1	3	—	4	3	2	I. r.
Hegedüs Lajos	4	5	4	4	4	6	2	3	3	—	—	6	4	III.r.
30. Hell Béla	4	3	4	4	3	4	3	2	2	—	—	4	2	I. r.
Heller Gyula, héb.	2	4	4	2	4	5	3	5	4	—	—	5	3	II. r.
Hersich Géza	4	4	4	4	4	5	5	4	3	—	—	5	2	II. r.
Herczog Ede, héb.	1	3	4	4	3	2	4	2	2	—	—	3	3	I. r.
Hoffer Ödön	4	5	4	2	4	5	4	2	3	—	—	5	3	II. r.
35. Horváth Gusztáv	4	5	4	2	4	5	4	2	3	—	—	5	3	II. r.
Horváth Mihály	4	5	4	4	4	4	4	2	3	—	—	5	3	II. r.

I. osztály.

A tanuló neve.	<i>Rendes tantárgyak</i>								<i>Rendkívüli tantárgyak</i>		Szorgalom	Magaviselet	Általános osztályzat	
	Hitán	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Mennyiségtan	Természetrajz	Rajz	Szépirás	Francia nyelv				Gónek
Hódi Lajos	2	2	3	2	2	3	1	3	3	—	2	3	3	I. r.
Jámbor Pál	4	4	4	3	3	4	3	2	2	3	—	4	3	I. r.
Kaiszer Károly	3	4	4	4	4	4	1	1	2	—	2	4	3	I. r.
40. Király Lajos	4	3	3	4	3	4	3	3	3	—	—	3	3	I. r.
Kis Gyula, héb., ism.	3	2	3	4	2	4	1	4	3	—	—	3	3	I. r.
Klimkó György	4	4	4	3	4	4	2	1	3	—	3	4	3	I. r.
Knorr Kálmán	2	1	2	1	1	2	1	1	2	1	—	2	1	jel.
Kobzinek Dezső	4	4	4	4	4	5	5	1	3	—	—	5	4	II. r.
45. Krausz Samu, héb.	1	2	2	1	2	2	2	3	3	—	—	2	3	jel.
Legerand Ferencz	2	2	1	1	1	2	1	1	2	—	2	2	2	jel.
Liber Lajos	3	5	3	4	4	5	3	3	3	—	—	3	3	II. r.
Majoros Elemér, ism.	4	4	4	4	4	5	3	4	4	—	—	5	4	II. r.
Maláts Miklós, g. k. v.	1	3	4	3	3	3	3	2	3	—	—	3	3	I. r.
50. Mészáros Ferencz, ö. d.	2	4	4	4	3	4	2	2	3	—	—	4	2	I. r.
Gr. Mikes Kelemen	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	kit.
Molnár Gyula	2	3	4	4	2	4	2	3	3	—	3	3	3	I. r.
Nagy Antal	1	2	3	2	2	1	1	2	2	—	—	2	3	jel.
Obadich Elek	2	2	1	1	1	1	1	4	3	1	2	1	1	kit.
55. Paczona József	3	3	4	3	3	3	2	3	3	—	—	3	2	I. r.
Pfeifer József	1	1	1	1	1	1	1	3	2	—	1	1	1	kit.
Pomikalszky Ferencz	3	4	3	4	4	5	3	1	3	—	3	5	4	II. r.
Rain Frigyes	2	4	3	2	3	4	2	2	3	—	—	4	2	I. r.
Rehák Antal	4	4	5	4	4	5	3	3	3	—	—	5	2	II. r.
60. Réh József	4	4	4	4	4	4	2	3	3	4	—	4	3	I. r.
Réthy József	4	4	5	2	4	5	3	4	3	—	—	5	3	II. r.
Rill Imre	4	3	3	2	2	4	1	1	2	—	—	3	3	I. r.
Rosenberg Géza	4	4	5	4	4	6	3	5	4	—	—	6	4	III. r.
Rumbach István	2	4	4	3	4	4	1	3	3	3	—	4	4	I. r.
65. Sacher István	4	1	4	2	2	1	2	2	2	1	2	3	3	I. r.
Seligmann Aladár, héb.	1	3	3	1	2	2	3	2	2	—	—	3	2	I. r.
Sgalitzer Sándor, héb.	1	2	1	1	2	3	1	3	2	—	—	2	2	jel.
Skriván Ferencz, ism.	3	4	3	4	4	4	3	2	3	—	—	4	2	I. r.
Stangl Ödön	4	4	4	4	5	5	4	3	3	—	—	5	4	II. r.
70. Steingasser János	3	4	4	3	4	4	4	4	3	—	—	4	3	I. r.
Stoll Károly	4	4	4	4	4	5	4	3	3	2	—	5	4	II. r.
Strisch Antal	4	4	4	2	4	5	4	2	2	—	—	5	3	II. r.
Stuber István	1	4	2	1	2	4	2	2	2	—	—	4	1	I. r.
Schermann István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	3	kit.
75. Schmidt Márton	4	4	4	2	4	4	2	1	2	—	2	4	3	I. r.
Schnöller Lajos, ism.	4	4	4	3	4	4	4	1	3	—	—	4	4	I. r.
Schwabe Sándor	4	2	3	1	2	4	3	2	2	—	—	3	2	I. r.

I. osztály.

A tanuló neve	Rendes tantárgyak							Rendkívüli tantárgyak		Szorgalom	Magaviselet	Általános osztályzat		
	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Mennyiségtan	Természettan	Rajz	Szépíráás				Francia nyelv	Műénekl
Szabó Döme, ism.	2	3	4	2	3	4	2	3	3	—	—	3	3	I. r.
Szabó Géza	1	1	1	2	1	1	1	1	1	—	—	1	1	kit.
80. Szendeffy Aladár	3	2	1	2	2	2	1	1	2	—	—	2	2	jel.
Szlávik János.	4	3	2	4	2	4	3	1	1	—	2	3	1	I. r.
Taub Lajos, héb.	1	2	3	1	2	2	4	2	3	1	—	3	2	I. r.
Tóth Lajos.	2	2	2	2	1	1	1	2	2	—	1	2	2	jel.
Ujhelyi Kálmán	3	3	2	3	2	1	2	2	2	—	—	3	1	I. r.
85. Varga Géza, ism.	4	4	4	4	4	4	3	4	3	—	—	4	3	I. r.
Velösy Károly	4	4	3	3	4	4	4	1	2	—	—	4	3	I. r.
Vész Lajos	5	5	5	3	5	5	3	4	4	—	—	5	4	II. r.
Vida János	4	5	4	4	4	5	3	3	3	—	—	5	4	II. r.
Vireigl Samu, héb.	1	3	4	1	4	4	2	2	2	—	—	4	3	I. r.
90. Vlasics György	3	5	5	4	4	5	4	5	3	—	3	5	3	II. r.
Vrabely Ármánd.	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	kit.
Weissenau János	4	2	4	3	2	4	4	2	2	—	—	4	2	I. r.
Westermayer Ede	2	2	2	1	2	2	3	2	2	—	—	2	1	jel.
Wlád Marczel	4	5	4	4	4	5	4	2	3	—	—	5	4	II. r.

Betegek: Kovácsi Andor, Lázár István, Perlmutter Izidor. héb.

Tanodát változtatott: Meckl Sándor, ág. v.

Magántanulásra tértek: Glykásiz József, g. k. v., Gorup Ede, Korányi Sándor, Perlmutter Alfréd, héb., Vidovich István, Wieser Gyula.

Kimaradtak: Balogh György, Demeter Vilmos, Dobos József, Gervasinszky Boldizsár, Konetsny István, Kutasy Béla, Lohr János, Szalay Vilmos, Szekulesz Béla, héb., Szenes Gyula, Szentes János, Trittenwein György, Vadasy Géza.

Meghalt: Stessel Béla.

Összesen 118.

Az ifjuság összes száma 471.

IV.

A sorozatban használt rövidítések magyarázata.

G. k. v. = görög; keleti vallásu; ág. v. = ágostai vallásu; h. v. = helvét vallásu; héb. = héber; ö. d. = ösztöndijas; ism. = ismétlő; kit. = kitünő; jel. = jeles; I. r. = elsőrendű; II. r. = másodrendű; III. r. = harmadrendű; * — a görögnyelv vagy rajz tanulása alól fölmentett; — = vizsgálatlan maradt.

A tanulmányi előmenetelre nézve

1	annyi	mint	kitünő
2	”	”	jeles
3	”	”	jó
4	”	”	elégséges
5	”	”	elégtelen
6	”	”	semmi

A szorgalomra nézve

1	annyi	mint	ernyedetlen
2	”	”	kitartó
3	”	”	kellő
4	”	”	hanyatló
5	”	”	csekély
6	”	”	semmi

A magaviseletre nézve

1	annyi	mint	példás
2	”	”	dicséretes
3	”	”	jó
4	”	”	törvényszerű
5	”	”	kevésbé törvszerű
6	”	”	nem törvényszerű

V.

Statistikai kimutatás a tanulókról.

A tanulók közül:

Osztály	az osztályt ismételte		az alsóbb osztályból fellépett		kivülről jött		összesen		Anyanyelvre nézve		vallásra nézve						vizsgálatot tett ez évben			évközben			
	az osztályt ismételte	az alsóbb osztályból fellépett	kivülről jött	összesen	magyar	szerb	leugyel	latin szertartású római katolikus	görög szertartású római katolikus	görög keleti vallású	görög keleti vallású evangélikus	helvét hitvallású evangélikus	heber	összesen	oly eredményes, hogy	I. rendű	II. rendű	III. rendű	huzamosan feleg volt		vizsgálaton maradt	kimaradt	meghalt
I.	7	-	111	118	117	-	1	101	1	2	1	-	13	94	7	9	45	25	8	3	-	20	1
II.	10	57	10	77	77	-	-	62	-	-	-	3	12	64	7	5	41	9	2	1	2	10	-
III.	2	42	21	65	64	1	-	48	-	1	-	2	14	47	1	6	31	8	1	4	1	13	-
IV.	-	36	7	43	43	-	-	36	-	-	-	1	6	40	5	7	28	-	-	1	1	2	-
V.	1	20	18	39	39	-	-	32	-	1	1	1	4	32	4	2	22	3	1	-	1	6	-
VI.	-	25	12	37	37	-	-	33	-	-	-	4	4	35	4	4	21	6	-	-	-	2	-
VII.	1	30	14	45	45	-	-	37	-	1	3	4	4	37	2	3	16	14	2	-	1	7	-
VIII.	-	39	8	47	47	-	-	36	2	2	-	1	6	43	4	7	30	2	-	-	-	4	-
	21	249	201	471	649	1	1	385	3	6	3	11	63	392	34	43	234	67	14	8	6	64	1

VI.

Az érettségi vizsgálat eredménye az 1875-iki tanév végén.

A VIII. osztály tanulóinak száma	Érettségi vizsgálatra jelentkezett	Visszalépett	Kittűndeu	Egyszerűen	A távozők közül					
					tanári	orvosi	mérnöki	jogi	gazdászati	bizonytalan
47	33	1	8	24	4	7	1	15	2	3

Az 1875-iki tanévben az írásbeli érettségi vizsgálatok május hó 15., 17. és 19-én, a szóbeliek pedig 26. és 27-én tartattak meg.

VI.

Jótékonyság.

„Flór Gyula emlékdíja,“ melyet néhai Flór Ferencz orvostudor és neje nagyságos Flór Leonóra asszony az 1862-iki december hó 24-én elhunyt egyetlen gyermekök emlékezetére évenként egy hatodik osztálybeli jó erkölcsű, de szegény tanulónak a tanári kar előterjesztése folytán adnak, jelen tanévben Preysz Gusztáv tanulónak ítéltetett oda, ki 40 forintnyi díjban részesült.

„Gróf Königsseg-Aulendorf Mórincz alapítványa,“ melyet méltóságos Königsseg-Aulendorf grófné, született Csáky Gizella grófnő az 1873-iki november hó 5-én elhunyt feledhetetlen gyermekének örök emlékezetére élete fogytáig, halála esetére pedig örökösait kötelezőleg örök időkre, egy 6., 7. vagy 8. osztálybeli szegénysorsu, de szorgalmas s jó magaviseletű tanuló részére tett. — jelen tanévben a tanári kar ajánlata folyrán Dömötör Iván, 8. osztálybeli tanulónak adott, ki 120 forintnyi ösztöndíjban részesült.

Az e tanintézetben tizenkét év óta fennálló „Segélyegylet“ választmányja kilencz havi működése alatt az első félévben 272, a más-odikban 259 forint-, 48 kr. és egy cs. k. aranynyal segélyezett, és pedig

I. félévben

3	tanulót	fejenként	20	frttal	=	60	frt	•
5	„	„	15	„	=	75	„	
10	„	„	10	„	=	100	„	
1	„	„	7	„	=	7	„	
5	„	„	6	„	=	30	„	
<hr/>								
24 tanulót összesen						272	frttal.	

II. félévben

1	tanulót	25	frt	48	kr.	és	1	
			aranynyal			=	25	frt, 48 kr., 1 #
3	„	fejenként	25	frttal	=	75	„	
7	„	„	12	„	=	84	„	
9	„	„	7	„	=	63	„	
2	„	„	6	„	=	12	„	
<hr/>								
22 tanulót összesen						259	frt, 48 kr. és 1 #	nyal.

A „Szepesiféle aranyt“ — mint az 1858—9-ki 8-ik osztályú tanulók által az érettségi vizsgálat alkalmával a legjobb görög dolgozatot készítő tanuló számára alapított ösztöndíjt — tavál Gallovics János, az idén pedig Dömötör Iván nyerte. Ezen ösztöndíj boldogult Szepesi Imréről neveztetett el, mint ki a görög nyelv művelése körül évek során át magának legszebb érdemeket szerzett s haláláig ezen ösztöndíjnak egyszersmind kezelője volt.

„Trautwein nep. Jánosiféle alapítvány.“ Az igazgató az 1874—5-ki 8-ik osztályú tanulók által a nevére 200 forintnyi értékpapirban tett alapítvány kamatját az alapítólevél értelmében ez évben Weichselgärtner Lajos 8. osztálybeli tanulónak adta.

T. cz. Aigner Lajos és Zilahy Sámuel könyvárus urak, az előbbi 15 frt, az utóbbi 45 frt értékű könyveket küldtek az igazgatósághoz a végből, hogy azok a jobb tanulók között kiosztassanak. Fogadják a nemes adakozók az illetők hálás köszönetét.

VII.

Figyelmeztetés.

A jövő 1876—7-ki tanév szeptember hó 1-én veszi kezdetét. Erre a beírások augusztus hó három utolsó napján a délelőtti órákban történnek.

A felvételt kívánó tanuló a felvételre addigi tanulmányairól szóló bizonyítványaival személyesen szülei, gyámja vagy ezek megbízottja kíséretében tartozik az igazgatónál és az illető tanároknál jelentkezni.

A nem helyben lakó szülék vagy gyámok gyermekök vagy gyámoltjok felvételekor alkalmas helyettest tartoznak nevezni, kire a házi felügyeletre nézve jogait és kötelességeiket átruházzák, hogy ez a gondviselés alá helyezett tanulóra nézve a tanodának fegyelmi s tanulmányi közléseit nevében elfogadhassa. A szülék vagy gyámok az e részben netán időközben történt változást személyesen vagy írásban tartoznak a gymnasiumi igazgató vagy osztályfőnök tudomására juttatni, míg másrészt a tanári kar jóvában áll ott, hol alapos oknál fogva a házi felügyeletet elégtelennek vagy épen károsnak tapasztalja, tanártestületi határozat alapján követelni, hogy a felügyeletben célszerű változás tétessék.

Az első osztályba szabályszerűen csak a 9-ik évet betöltött vagy idősb növendék vétethetik be.

Az ismeretek mértékére nézve kívánatik, hogy értelmes és folyékony olvasáson, hel'es s jól olvasható dictandó íráson kívül a nyelvtanból az alaktan főbb részeinek, az egyszerű, bővített és összetett mondatok ismeretében, továbbá a tizedes számrendszer tudásában ezerig, a négy alapszintben egész és közönséges tört számokkal felvételi vizsgálat által biztosságot és alaposágot tanusítson.

A felvételi vizsgálat az első osztályba felveendő minden tanulóra nézve kivétel nélkül kötelező.

Ezen, valamint a többi osztályokra jelentkezőknél netán szükségesnek mutakozó felvételi, úgy szintén a pót- és javítóvizsgálatok a jelentkezés napján délután tartatnak meg.

Azon tanulók, kik rendes időben a vizsgálatokat le nem tették s tanulmányaikat a következő osztályban folytatni kívánják, a tanoda igazgatóságno'z benyújtandó kérvény alapján pótvizsgálatokra bocsáttathatnak. E kérvények a mulasztás igazolására vonatkozó bizonyítványokkal felszerelve július hó 8-áig adandók be.

Oly tanulók, kik valamely kötelezeit tantárgyból másodrendű osztályzatot kaptak, az esetben, ha reményleni lehet, hogy a hiányt a rendelkezésre álló idő alatt magánszorgalommal pótolhatják, és pedig olyanoknak, kik csak egy tantárgyból kaptak elégtelen tanjegyet, az illető tanár meghallgatása után az igazgató — azoknak, a kik két tantárgyból kapták ezen tanjegyet, a tanári testület — olyanoknak pedig, a kik kettőnél több tantárgyból buktak meg, a tanári kar meghallgatása után a felsőbb tanhatóság adhat engedélyt a vizsgálat ismétlésére, mi azonban ezen utóbbiaknál csak rendkívüli kivételes esetben történik.

A javítóvizsgálatnak megengedése iránti folyamodványok az igazgatóságnál július hó 8 ig adandók be.

A tanulók a pót- és javítóvizsgálatokat ugyanazon tanodánál kötelesek letenni, melynél megbuktak, vagy a vizsgálatokat letenni elmulasztották. Más intézet csak az előbbi tanoda beleegyezése mellett van jogosítva ily vizsgálatok tartására.

Azon tanulók, kik csak egy tantárgyból is rossz (harmadrendű) osztályzatot kaptak, továbbá kik a pót- vagy javítóvizsgálatokat a meghatározott időben le nem teszik, vagy azokon valamely tantárgyból elégtelen osztályzatot kaptak, valamint azok, kik már egyszer vizsgálat ismétlése után léptek felsőbb osztályba és egy vagy több év mulva ismét másodrendű osztályzatot kaptak, javítóvizsgálatra nem bocsáttatnak, hanem az osztályt ismételni tartoznak.